

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912.   Andra kammaren.   Nr 46.

Onsdagen den 15 maj.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde af herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 innevarande maj.

§ 2.

Herr vice talmannen yttrade: Öväntadt når oss denna morgon ett sorgebudskap, förkunnande, att vårt grannland Danmark drabbats af landssorg, då dess konung Fredrik VIII oförmodadt borttryckts af döden. De frändskapsband, som förena de skandinaviska folken, göra denna sorg äfven till vår. Med hela det danska folket deltaga vi uti den förlust, det lidit, och uti saken af en monark, som ofväntadt sökt främja sitt lands bästa och begagna den i hans händer lagda makten i full enighet med folkets vilja — och äradt skall hans minne lefva.

Enkel och flärdlös som han var, blef äfven hans död i öfverensstämmelse med hans lif. Han älskade, som vi alla veta, att ensam och okänd ströfva kring bland sitt folk. Ensam och okänd afled han också såsom en den ringaste af sina undersåtar. Det förunnades honom dock ej att få utandas sin sista suck på den älskade fosterjorden. I främmande land nådde honom döden.

Till det danska folket och dess konungahus sända vi uttrycken af vårt innerligaste deltagande, och då nu Carl XV:s dotterson uppstiger på Danmarks tron, följes han af det svenska folkets uppriktigaaste välönskningar. Måtte han tråda uti sin ädle faders fotspår och främja sitt folks orubbade lycka och välgång! Ty Danmarks väl är också Sveriges väl.

Ordet begärdes härefter af

Herr Edén, som anförde: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren behagade uppdraga åt sin vice talman att till Hennes Maj:t änkedrottningen af Danmark och till deras Kungliga Högheter hertigen och hertiginnan af Västergötland framföra kammarens djupa deltagande.

Ifrågavarande hemställan bifölls af kammaren.

§ 3.

Härefter yttrade herr vice talmannen: Mina herrar! Rika äro dödens skördar, ty under gårdagens afton spred sig, som vi alla veta, äfven ett dödsbud ut öfver hufvudstaden och öfver hela Sveriges land. August Strindberg hade upphört att andas, och hans för alla lidande och förtryckta varmt klappande hjärta hade upphört att slå; han hade vunnit befrielse från det plågoläger, på hvilket han under långa veckor följts af allas lifliga och smärtsamma deltagande. Med hans bortgång har vårt fosterland förlorat en af sina under alla tider märkligaste söner. Rikt och mångskiftande har hans ingripande varit uti det fruktbara arbetet på vårt lands andliga utveckling under det senaste halfva århundradet, och ovärderligt är det arf, som han lämnar, ej blott åt sina sörjande landsmän, utan äfven åt alla jordens civiliserade folk, ty vidt öfver Sveriges gränser är August Strindbergs namn känt och värderadt och hans lifsgärning uppskattad. Om honom kan kanske mer än om någon annan sägas, att han var en människa och att därför intet mänskligt var honom främmande; det får därför ej väcka förvåning, att de lägor, som tändes af hans snilles blixtar, mer än en gång framkallade strid och stridiga meningar; men huru stridiga uppfattningarna om de olika faser, som hans verksamhet genomgått, än nånde vara, om *ett* äro dock för visso alla eniga, nämligen om den oemotståndligt lifgivande kraften af hans mäktiga snille.

För något mer än ett år sedan deltog denna kammare lifligt uti landssorgen vid folkskalden Gustaf Frödings bår; då vi nu stå inför den väldiga skaldenaturens August Strindbergs öppnade grift, är jag förvissad om, att svenska folkets här församlade representanter äfven vid detta högtidliga tillfälle vilja gifva uttryck åt sina tacksamma känslor och sitt innerliga deltagande uti den ousägliga sorg, som drabbat ej blott Sveriges folk, utan hela mänskligheten, och därför instämman med mig, då jag å denna kammares vägnar uttalar de sista afskedsorden: Frid öfver hans minne.

Vidare anförde herr Branting: Jag tillåter mig att i anslutning till den varma och vackra hyllning, som nyss från talmansplatsen ägnades svenska folkets stora diktare, föreslå, att kammaren måtte gifva sitt presidium i uppdrag att å kammarens vägnar till Strindbergs efterlevande framföra uttrycken af dess deltagande äfvensom att med en krans hedra hans minne.

Kammaren biföll hvad herr Branting sålunda föreslagit.

§ 4.

Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande proposition angående kostnaderna för svensk författningssamling, som nu föredrogs, hänvisades till statsutskottet.

§ 5.

Efter föredragning härpå af herr *Lindhagens* vid nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa spörsmål blef denna anhållan af kammaren bifallen.

§ 6.

Vidare föredrogos, men blefvo ånyo lagda på bordet sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 2—5, sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2, lagutskottets memorial nr 59, jordbruksutskottets utlåtanden nr 73—92, Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden nr 13 och 14 samt Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 14.

§ 7.

Till afgörande förelåg nu lagutskottets utlåtande nr 57, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor, lag om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår, lag om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken, lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom och lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade, dels ock i anledning af därpå väckta motioner.

*Ang. lag om
aflösning af
vissa frälse-
räntor m. m.*

Genom en den 15 mars 1912 dagtecknad proposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om aflösning af vissa frälseräntor,
- 2) lag om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår,
- 3) lag om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken,
- 4) lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom,
- 5) lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom och
- 6) lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft två i anledning af propositionen väckta motioner, nämligen motionen inom Första kammaren, nr 99, af grefve *Mörner*, och motionen inom Andra kammaren, nr 278, af herr *Åkerlund*.

Ang. lag om
 aflösning af
 vissa frälse-
 räntor m. m.
 (Forts.)

Utskottet hemställde,

1) att Riksdagen, med afslag å grefve Mörnerns och herr Åkerlunds ofvanberörda motioner, måtte, med tillkännagifvande att Riksdagen ej kunnat antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor i oförändradt skick, för sin del antaga vid punkten fogadt förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor;

2) att Riksdagen måtte för sin del antaga vid punkten fogadt förslag till lag om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår;

3) att Riksdagen måtte antaga vid punkten fogadt förslag till lag om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken;

4) att Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom samt till lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom icke måtte af Riksdagen bifallas; samt

5) att Riksdagen måtte för sin del antaga vid punkten fogadt förslag till lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade.

Sedan herr vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet af

Herr Widén, som anförde: Herr talman! I afseende å föredragningssättet tillåter jag mig hemställa:

att lagförslagen föredragas hvar för sig paragrafvis med ingreser, rubriker och utskottets hemställanden sist;

att vid behandlingen af 1 § i lagen om aflösning af vissa frälseräntor öfverläggningen må omfatta förslagen i deras helhet;

att lagtext ej må behöfva uppläsas i vidare mån än sådant af någon kammarens ledamot begäres;

att, för den händelse lagförslagen eller något af dem kommer att i en eller annan del till utskottet återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de delar, som blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna för-anledas; samt

att i afseende å nummerbeteckningen af paragrafer och moment utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas af kammarnes beslut.

Den af herr Widén gjorda hemställan bifölls af kammaren.

I anledning häraf företogs till en början det under punkten 1) upptagna *förslaget till lag om aflösning af vissa frälseräntor.*

Efter föredragning af 1 § yttrade:

Herr Persson i Norrköping: Herr vice talman, mina herrar! Jag har vid förevarande ärendes behandling här i kammaren nödgats

begära ordet redan vid denna paragraf på grund af det föredragningssätt, som just nu är föreslaget och beslutadt. detta fastän jag icke kommer att vid förevarande paragraf yrka afslag å förslaget som sådant, utan mera ämnar yttra mig om några följande paragrafer, särskildt §§ 2 och 9, i fråga om hvilka jag tillåtit mig att vid betänkanudet föga en reservation.

Ang. lag om
aflösning af
vissa frälse-
räntor m. m.

(Forts.)

Frågan om en lag angående aflösning af vissa frälseräntor är ju en synnerligen invecklad och svärbegriplig fråga på grund af, att hvad som här skall aflösas, leder sitt ursprung ifrån en tid, som ligger flera hundra år tillbaka, hvarjämte dessa frälseräntor ju tillkommit på högst olika och, jag tillåter mig äfven säga, högst oklara sätt.

Det finns ju hufvudsakligen tre slag af frälseräntor, nämligen så kallade skattefrälseräntor och frälse-skatte-räntor samt dessutom ett särskildt slag, som heter kronofrälseräntor. Hvad skattefrälseräntorna beträffar, så är det icke därom vi nu skola fatta något afgörande, ty dessa äro redan för länge sedan utaf Riksdagen slutgiltigt behandlade, ity att dessa genom beslut år 1883 blefvo berättigade att aflösas. Denna aflösning af skattefrälseräntorna var tydligen en konsekvens utaf grundskatternas afskrifning, hvilket däremot icke i samma grad kan sägas vara fallet i hvad gäller de nu förevarande frälse-skatte-räntorna. I den kungl. propositionen definieras den, såvida man icke rätt tränger in i saken, ganska svärbegripliga skillnaden mellan dessa båda olika slag af räntor, skattefrälse- och frälse-skatte-räntor, på följande sätt. *Skattefrälseräntorna* ha uppkommit därigenom, att kronan till någon enskild öfverlåtit sin rätt till den från ett skattehemman utgående räntan. Jag skall härmed nu alldeles lämna detta slag af räntor å sido, då vi ju faktiskt för närvarande icke ha med dem att göra. Det andra slaget, *frälse-skatte-räntorna*, definieras på det sätt, att de härleda sig därför, att ägaren af ett frälsehemman afhändt sig jordägarerätten, med förbehåll att för sig och efterkommande af hemmanet åtnjuta viss ränta, eller ock, hvilket var mera sällsynt, med bibehållande af jordägarerätten, till annan upplät rätt till viss ränta af hemmanet. Populärt taladt kan man säga, att dessa frälse-skatte-räntor likna numera förekommande vanliga arrendeafgifter. Man har mottagit ett stycke jord, ett hemman, med ägarerätt och för detta förbundit sig att betala viss ränta, viss afgäld — det har varit begynnelsen — och skillnaden mellan dessa frälse-skatte-räntor, sådana de ursprungligen bestämdes, och de nu förekommande arrendeafgifterna synes hufvudsakligen ha varit den, att frälse-skatte-räntorna bestämdes att utgå för evärdliga tider, de blefvo s. k. eviga räntor, under det att vanliga arrendeafgifter i allmänhet bestämmas för ett visst antal år. Jag vill således redan nu betona, att staten såsom sådan näppeligen haft något som helst att göra med dessa gamla öfverenskommelser, som träffats mellan den förutvarande jordägaren, numera frälseränteägaren, och den, som mottog jorden, numera frälseräntebetalaren, frälseräntegifvaren. Staten har icke haft med detta att göra i någon annan mån, än att på 15- och 1600 talen existerade genom lagstiftningen, genom vissa privilegier, förbud för frälse jordägare, för börsägare, att sälja jord till ofrälse man. Sålunda, något

Ang. lag om
aflösning af
vissa frälse-
räntor m. m.
Forts.)

direkt köp med kontant betalning kunde på grund af dessa lagar på den tiden icke försiggå mellan dessa båda parter, och därför gick man den vägen, att bördsmannen i sådant fall i stället afhände sig jorden mot en viss afgäld; men enligt dåvarande metoder var det så, och detta har under tidernas lopp blifvit häfd, att denna jord var afhänd med fullständig äganderätt för den, som öfvertog den, men att räntorna skulle för all framtid kvarstå.

Hvarför vill man då ha dessa räntor aflösta? Jo, skälen därför återfinnas i den kungl. propositionen och äro hufvudsakligen trenne: det *första* skälet är det, att ifrågavarande räntor äro till hinder för åstadkommande af enhetlighet i jordbeskattningen. Detta är icke alls något ringa skäl, i betraktande af att för närvarande en ny jordabalk är under utarbetande, och det vore naturligtvis med hänsyn därtill fördelaktigt att få bort dessa gamla räntor, oformliga i vår tid. För det *andra* är det för ränteägarne, framhålles det, förenadt med olägenheter af flere slag att af räntegifvarne utkräva den årliga, dem motvilligt ålagda räntan, så mycket mer, som både räntetagaren och räntegifvaren i många fall sväfvä i ovisshet om räntans beskaffenhet och belopp. Dessa räntor voro egentligen bestämda att utgå i naturprodukter, i vissa tunnor spannmål, hälften råg och hälften korn, som det vanligen heter, i vissa dagsverken och körslor samt vidare äfven med ett visst kontant belopp, såsom exempelvis ett visst antal daler kopparmynt och så vidare; men det finns äfven andra bestämmelser härvidlag såsom till exempel att frälseränta skulle utgå två lipund smör och fyra hela hästar och något antal daler i kopparmynt om året, visst arbete slätter och körslor och så vidare. Sådana äro bestämmelserna, och man sväfvä därför i många fall i ovisshet om räntornas beskaffenhet och belopp; och det är med hänsyn därtill, som man just ur bekvämlighetssynpunkt vill bli af med dessa gamla räntor. Det *tredje* skälet är, att den olika behandlingen af skattefrälse- och frälse-skatte-räntorna skulle af dem, som voro skyldiga att erlägga räntor af det senare slaget, uppfattas såsom en orättvisa; frälseräntornas upphörande skulle jämväl medföra en förändring af markegångstaxan, men detta är dock af mindre vikt.

Från och med år 1883 gafs det möjlighet att få aflösning af skattefrälseräntor. Nu kan det ju ställa sig så i en socken, att vid den ena sidan af vägen sitta frälsebönder med skattefrälse, och de ha rätt att få räntan aflöst, men på den andra sidan sitta frälsebönder med frälse-skatte, och de ha ingen rätt till aflösning, och det har antagligen aldrig kunnat fullt ingå i det allmänna medvetandet hos allmoggen och hos dessa bönder, hvad det är för grundskillnad mellan dessa olika slag af räntor, och därför ha de ansett denna olika behandling vara orättvis.

Alltnog, man vill ha möjlighet att få äfven dessa frälse-skatte-räntor aflösta. Nu förklaras vidare i den kungl. propositionen, att för åstadkommande af detta kräfvess ej blott en lagstiftning, utan äfven statens mellankomst i fråga om den ekonomiska sidan. Staten skall nämligen, föreslås det, bidra till aflösningssumman med en viss procent af densamma, och därjämte är här föreslaget, att resten utaf aflösningssumman, som icke staten direkt gäldar, skall förskjutas

af statsmedel, detta för att det öfver hufvud taget skall bli någon-
ting utaf.

Nu är frågan för det första den: huru mycket staten bör gälda och hur mycket den bör förskjuta, och för det andra: till hvilken procent skall vid kapitalisering dessa räntor beräknas, skola de beräknas till 2, 3, 4, 5 eller 6 procent? Procentsiffran inverkar naturligtvis ofantligt mycket just på storleken af det belopp, som ränteägaren skall få och räntegifvaren skall erlægga äfvensom på det belopp, hvarmed staten skall bidra. Det har i detta afseende föreslagits, att aflösningssumman skall beräknas till 25 gånger räntans storlek. Om det alltså är fråga om en frälseränta, som årligen utgår med 100 kronor, skall aflösningssumman beräknas till 2,500 kronor enligt förslaget. Därjämte skall, såväl enligt Kungl. Maj:ts proposition som enligt utskottets förslag, staten af detta belopp betala $\frac{1}{4}$ samt förskjuta $\frac{3}{4}$, hvilket sistnämnda belopp skall af räntegifvaren återbetalas med ränta och amortering under loppet af 40 år. Sålunda, om aflösning kommer till stånd, skulle frälseräntan upphöra efter en tidrymd af 40 år. Det angifves vidare i den kungl. propositionen, att dessa frälseräntors värde, enligt den föreslagna beräkningen, skulle uppgå till ett sammanlagdt belopp af 2,300,000 kronor, hvaraf staten skulle bidra med $\frac{1}{4}$ eller sammanlagdt med 575,000 kronor. Jag ber härvid att få betona, att dessa 575,000 kronor äro en statens, en det allmännas direkta skänk till dessa människor, en direkt gifva till dem, utan att man rimligtvis kan säga, att staten har någon skyldighet eller plikt att utbetala dessa penningar.

Nu har jag tillåtit mig att i reservationen föreslå en annan beräkning. Jag har nämligen ansett för min del, att man bör beräkna aflösningssumman till 20 gånger räntans storlek, det vill säga att man bör lägga 5 procent till grund för beräkningen. Om det är fråga om en frälseränta på 100 kronor och ränteägaren vid aflösning alltså skall ha 20 gånger detta belopp, får han 2,000 kronor i stället för, enligt regeringens och utskottets förslag, 2,500 kronor. Om han sätter in dessa 2,000 kronor på bank mot 5 procent, får han 100 kronor i årlig kapitalränta, alldeles såsom förut i frälseränta, och är han en duktig affärsman, kan han ju placera dessa penningar i andra företag och kan kanske få 6 procent för dem, hvilket skulle gifva honom icke 100 kronor, som han hade förut, utan 120 kronor. Enligt regeringens förslag skulle han med 5 procents ränta, i stället för 100 kronor, få 125 kronor, men detta anser jag vara för högt tilltaget.

Nu anför man såsom skäl för den högre beräkningen, eller att aflösningssumman här skall utgöra tjugofem gånger räntans storlek, att dessa frälseräntor äro mycket säkra och fina papper, då de ju ligga i botten och gå med bättre rätt än inteckningar. Ja, det må vara sant, men det är ej fullgod motivering för så hög beräkning som regering och utskott föreslagit. Vidare anför man, att dessa räntor stiga årligen, allteftersom penningvärdet sjunker och varorna stiga i pris, och det må ju också vara sant. Men å andra sidan måste vi taga i betraktande, att dessa ränteägare ha sannerligen undar årens lopp fått ut sitt och mycket mera därtill. Vi skola komma i håg, att enbart genom tullarnas genomförande höjdes dessa frälseräntors värde högst väsentligt — med huru många procent kan jag icke angifva —

*Ang. lag om
aflösnig af
vissa frälse-
räntor m. m*
Forts.)

Ang. lag om aflösning af vissa frälserräntor m. m. och följaktligen ha räntetagarna under årens lopp blifvit så pass gynnade af staten genom dess ekonomiska lagstiftning, att det sannoligen bör vara slut med detta. Man bör naturligtvis betala hvad som är rimligt, och en 5 procents beräkning bör i detta fall vara tillräcklig. Har man t. ex. 100 kronor i ränta, får man efter 5 procents beräkning ett kapital å 2,000 kronor i handen och kan använda det, som man vill, och då anser jag icke någons rätt vara tradd för nära, utan alldeles säkert är därmed allan rättfärdighet uppfyllt.

Det har äfven anförts ett tredje skäl, för att man skulle betala tjugufem gånger räntans storlek, det nämligen, att den beräkning, som låg till grund för beslutet år 1883 om skattefrälseräntornas aflösning, var efter 4 på 100, som det heter i beslutet. Jag ber emellertid att få betona, att Riksdagen sedan har frångått denna beräkningsgrund, hvilket jag nu skall visa. Så sent som år 1907 behandlades nämligen här i kammaren en kungl. proposition om aflösning af afgäld från afsöndrad lägenhet. Denna afgäld var af ungefär samma natur som dessa frälse-skatte-räntor, hvarom nu är fråga. Då föreslogs likaledes en beräkning efter 25 gånger räntans storlek, men inom lagutskottet reserverade sig hela Andrakammarhalvan mot denna beräkning. Dessa reserveranter voro följande personer: herrar Zetterstrand, Jansson i Edsbecken, Widén, Lindhagen, Åkerlund, Ersson, Nordin och Forsberg. Dessa gingo fram med en reservation, hvori de föreslogo precis samma räntefot och samma beräkning, som jag här föreslagit, nämligen att beräkningen skulle ske efter 5 procents ränta och att således aflösningssumman skulle blifva 20 gånger räntans värde. Detta reservanternas förslag bifölls af Andra kammaren. Första kammaren hade för sin del bifallit ett förslag, som gick ut på 4 procents räntefot, att alltså aflösningssumman skulle blifva 25 gånger räntans värde. Frågan gick nu tillbaka till lagutskottet i och för sammanjämkning. Vid denna kom utskottet till det resultat, att man borde sätta aflösningssumman till 22 gånger räntans värde, hvilket sedan äfven blef Riksdagens beslut. Alltså har Riksdagen redan frångått den princip för aflösning, som Riksdagen följde år 1883. När 1907 års Riksdag kunde frångå denna princip, så kan man gifvetvis göra det äfven nu.

Nu har i en motion af herr Åkerlund och likaså af en utaf reservanten greve Mörner uttalats bl. a., att det icke vore tillräckligt med, att staten här bidroge med en fjärdedel, utan att staten skulle bidraga med hälften af räntan. Ja, det är ju så lätt att säga, men man kan ju då lika gärna förklara, att staten bör betala alltihopa, att den bör ge dessa frälseränteägare och frälseräntegifvare en skänk på 2,300,000 kronor i stället för, såsom herr Åkerlund föreslagit, 1,150,000 kronor eller, såsom utskottet föreslagit, 575,000 kronor. För min del anser jag, att staten här icke bör gifva mer än nått och jämt hvad den är tvungen att betala för att man skall nå det syfte och det resultat, som man här vill vinna, nämligen att göra det inbjudande för frälseräntegifvarne att begära aflösning å dessa räntor. Detta om den saken; den behandlas för öfrigt i förslaget § 9.

I konsekvens härmed och i konsekvens med hufvudmotivet för såväl regeringens som tydligen äfven för utskottets förslag, nämligen

att statens bidrag i detta fall bör vara en driffläder för att det verkligen skall bli en aflösning utaf, är det som jag framställt mitt förslag. Genom att man nedsätter värdet af räntan från hvad utskottet föreslagit, eller tjugufem gånger räntans belopp, till hvad jag föreslagit, nämligen tjugu gånger räntans belopp, får man i stället för en slutsumma å 2,300,000 kronor fram en sådan å blott 1,840,000 kronor. Då har man äfven möjlighet att nedsätta den del, som staten skall gälda, ifrån en fjärdedel till en tiondedel, utan att man äfventyrar hvad som här åsyftas, nämligen att räntegifvarna, frälsebönderna, icke skola få det för svårt. De få det genom mitt förslag t. o. m. något bättre än enligt regeringens förslag. Detta framgår af min reservation å sidan 38 tredje stycket uppfifrån. Jag skall taga mig friheten att läsa upp hvad där står med de ursprungligen något felaktiga siffrorna rättade i enlighet med ett kartongblad, som kommit kammarens ledamöter till handa. Det heter där: »Genom att aflösningens beloppet nedsättes kan statsverkets direkta bidrag till aflösningen äfven minskas. Om detta bidrag nedsättes till en tiondedel, i stället för en fjärdedel, som utskottet föreslagit, minskas statsverkets utgifter för detta ändamål med 391,000 kronor från 575,000 till 184,000 kronor. Denna besparing är icke att förakta. Dessutom skulle räntegifvarna äfven få fördelaktigare och billigare villkor i det att deras utgifter för aflösningarna skulle minskas med 69,000 kronor från hvad utskottet föreslagit, eller från 1,725,000 kronor till 1,656,000 kronor. Genom att sålunda bereda räntegifvarna ökade fördelar och därigenom göra dem mera ifriga för att begära aflösning, främjas därjämte ett af lagens syften, nämligen ökade utsikter att få ifrågakvarande frälseräntor aflösta, och detta utan att statens utgifter blifva så orimligt dryga, som utskottet föreslagit.»

Det är nämligen att märka, att § 1 i förevarande lagförslag, som vi nu här behandla, är af tvingande natur i så måtto, att därest räntegifvaren begär, att aflösning skall ske, är räntetagaren tvungen att underkasta sig detta; han får då penningar till ett belopp, som motsvarar räntans värdering enligt laga former. Framställning göres till kronan, att den må gälda den del, som kronan åtagit sig, och sedan förskjuta det andra. Man har mycket små utsikter till, att aflösning skall begäras af räntetagaren, utan man får väl utgå från den förutsättningen, att aflösning i första hand begäres af räntegifvaren, och när denne begär aflösning, skall sådan ske. Fördelen för räntegifvaren att begära dylik aflösning ligger i öppen dag. Om han nämligen nu betalar en ränta till ett värde af 100 kronor om året, är han, därest ingen aflösning sker, skyldig att fortsätta därmed i all evighet, under det att han, för den händelse han begär aflösning enligt regeringens förslag, slipper undan med i rundt tal 94 kr. om året, enligt mitt förslag med något mindre, och när han sedan betalt detta i fyrtio år, är han fri från alltsammans.

Nu är det dock ännu en liten hake härvidlag, och hvilken den är, framgår närmare af herr Rogbergs reservation. Om jag inom utskottet haft lika klart för mig innebörden af herr Rogbergs reservation, som jag nu har, skulle jag mera ha sympatiserat med hans mening i detta fall, än jag hade tillfälle att göra inom utskottet.

Ang. lag om
aflösning af
vissa frälse-
räntor m. m.
Forts

Ang. lag om
aflösning af
vissa frälse-
räntor n. m.

Forts.

Det framhölls inom utskottet, att det skulle blifva synnerligen svårt för Konungens befallningshafvande att ha hand om utredningen af denna sak, och att man borde gå till domstol. Men ovedersägligt är, att genom ett sådant förfarande har det blifvit svårare för räntegifvarne att klara upp dessa affärer, än hvad fallet hade blifvit, om man fått gå till väga på det andra sättet. Emellertid skall jag icke i detta afseende göra något som helst yrkande.

Nu kan man ju säga, att man bör väl vara något så när hyggelig mot de personer, som det här gäller. Men, mina herrar, hvilka är det, som skola ha denna skänk, som enligt förslaget är 575,000 kronor eller med den minskning, som jag föreslagit, 184,000 kronor? Jo, det är i allmänhet fideikommissarier, godsägare och slikt folk, som sannerligen icke äro i den ekonomiska belägenhet, att de kunna ha särskilda anspråk på, att staten gentemot dem skall på något sätt träda understödjande och hjälpande emellan. Det har framhållits, att dessa frälseräntor i vissa fall sålts till gamla fruntimmer o. s. v. Jag tror emellertid, att de flesta af dessa »gamla fruntimmer», som köpt eller på annat sätt fått dylika räntor, skulle vara mycket nöjda, om de i stället för dessa sina omtvistade räntor, som det är så svårt för dem att få in och som i öfrigt äro besvärliga, finge ett kapital för en gång. Om räntan uppgår till exempel till 100 kronor, skulle kapitalet som sagdt blifva efter 5 procents beräkning 2,000 kronor. Man bör väl icke idka någon som helst välgörenhet från statens sida gentemot folk, som icke äro i behof af någon välgörenhet och för öfrigt icke heller väl göra anspråk därpå. Hvad den andra parten, räntegifvarne, frälsebönderna, beträffar, skulle det måhända i vissa fall kunna sägas, att deras sak är mera behjärtansvärd och att de böra understödjas. Men det är dock så, att dessa frälseräntor numera i allmänhet blott inverka mycket litet på dessa frälsehemmans afkastning, och det är, som sagdt, icke heller något skäl att här idka välgörenhet och särskildt subsidiera dem på något sätt. Dessutom blifva de ju faktiskt hjälpta därigenom, att deras räntor skulle fastställas till ett visst belopp, mindre än hvad det nu är och hvad det framdeles hade skolat blifva, om ingen ändring skedde, och därjämte skulle allt vara slut efter en tid af fyrtio år.

Jag har nu så kortfattadt som möjligt sökt redogöra för min uppfattning i denna invecklade och krångliga fråga. Jag anser för min del, att Riksdagen hvarken har plikt eller rätt, moralisk rätt att för detta ändamål gifva ut mera af statsmedel, af folkets penningar, än hvad som är alldeles nödvändigt. Det är icke rätt och billigt och icke heller nödvändigt, att man gifver ut mera, än hvad jag föreslagit i min reservation, och därför skall jag, herr talman, tillåta mig att, när vi komma till de olika paragrafer, som min reservation afser, yrka bifall till densamma. Jag har emellertid redan nu velat framhålla för kammaren, hvad den egentligen innebär.

Hvad angår min reservation i fråga om 6 och 15 §§ skall jag nu icke yttra mig om desamma, ty det gäller där en fråga, som icke är sammanbunden med det andra, utan som kan behandlas för sig, när vi komma till respektive paragrafer. Jag har, som sagdt, redan vid behandlingen af § 1 velat framhålla dessa mina synpunkter, och

när § 2 kommer under realbehandling, skall jag anhålla att få yrka bifall till min reservation i den delen.

*Ang. lag om
aflösnig af
vissa frälse-
räntor m. m.*

(Forts.)

Herr Julin: Herr talman! Jag skall endast be att få säga några få ord. För det första vill jag uttala min glädje öfver, att denna gamla, ja, man kan ju säga sekelgamla fråga äntligen har kommit i det skede, att det ser ut, som om en möjlighet skulle beredas att få olägenheterna i detta afseende afhjälpta. Det är icke så få personer, landtbrukare och mindre jordbrukare i landet, som lida af dessa olägenheter. Det hade nu varit lyckligt, om denna fråga om frälseskatteräntorna hade kunnat blifva löst vid samma tillfälle, då Riksdagen beslutade om grundskatternas afskrifning och skattefrälsreräntornas aflösning. Det hade nämligen då ställt sig afsevärdt billigare att få en uppgörelse till stånd, än hvad som nu utan tvifvel är fallet.

Jag skall för att visa skillnaden mellan en uppskattning för 20 år sedan och nu omnämna ett par debetsedlar, som jag fått mig till-sända från en landtbrukare i min valkrets, hvilka debetsedlar visa, att en frälsreränta, som år 1889 utgick med 45 kronor 48 öre, år 1911 uppgick till 81 kronor 80 öre. Det är klart, att ju längre vi dröja att få denna fråga slutgiltigt ordnad, desto dyrare blir det för såväl räntegifvarne som statsverket, ty utan statsverkets bistånd lärer aldrig någon uppgörelse i denna fråga komma till stånd.

Jag har naturligtvis mycket stora sympatier för den framställning af herrar Mörner och Åkerlund, som går ut på, att statsbidraget vid eventuell inlösnig blir satt till 50 proc., men då den icke vunnit något vidare beaktande i utskottet, vill jag icke heller här yrka något sådant, då jag därjämte inser, att det är vida viktigare att få frågan utagerad. Sker det i enlighet med Kungl. Maj:ts framställning, må det sedan bli tillfälle att pröfva, huruvida en uppgörelse på de grunder, som äro angifna, kan komma till stånd eller icke. och frågan kan då föreläggas Riksdagen för att ånyo upptagas till behandling. Men jag kan å andra sidan icke annat än uttala mina sympatier för en del af det förslag, som herr Persson i Norrköping framlagt. Jag menar, att det vore rättvist, att frälsreräntorna kapitaliserades efter högre procent, än som här är föreslaget, synnerligast som för närvarande frälsreräntorna beskattas efter 5 procent. Det vore icke orättvist mot räntetagarne, men herr Perssons i Norrköping påstående, att det skulle blifva mindre för statsverket att betala och att det icke skulle blifva någon lindring för räntegifvarne, kan jag icke vara med om. Detta är sekelgamla orättvisor, som jag tror, att icke någon kan utreda. Jag har försökt sätta mig in i den redogörelse, som professor Ekeberg presterat, men det förefaller mig mycket otydligt, hur dessa frälsreräntor uppkommit. Visserligen kan man reda upp en del fall, men det resultat, hvartill man då kommer, är långt ifrån giltigt för alla.

Emellertid vill jag för min del icke yrka annat än bifall till såväl utskottets framställning som Kungl. Maj:ts proposition med uttalande af den förhoppningen, att, ifall det icke kan leda till det

Ang. lag om aflossning af vissa frälseräntor m. m. resultat, som man åsyftat, man får tillfälle att framdeles göra de ändringar, som kunna vara af behovet påkallade.

(Forts.)

Herr Berg i Staby: Herr vice talman! Att uppträda mot ett enhälligt lagutskott kan synas olämpligt, men då förhållandena äro sådana, att jag är tvungen att göra detta, må det ursäktas mig. Förhållandet är det, att i min hemtrakt är det många personer, som äro räntegifvare, d. v. s. deras hemman äro belastade med frälseräntor. Från dessa personer har jag fått en massa skrivelser — jag har en lunta här i handen — och därför anser jag mig skyldig att en liten stund taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Det är gifvet, att jag för min del, när jag läser lagutskottets motivering, med vetskap om hur förhållandena i äldre tider utvecklat sig, finner, att den tankegång, som ligger till grund för denna motivering, är fullt riktig, men det står för mig lika säkert och klart, att dessa räntegifvare icke kunna uppfatta den tankegången, utan se saken på annat sätt. Jag ber att få uppläsa bara en af dessa skrivelser såsom typisk för alla. Jag skall taga en af de kortaste. Den är ställd till mig, och personen i fråga skrifer så: »Undertecknad, ägare af 13/64 mantal Vela i Tillinge socken, anhåller jämte öfriga sökande att blifva befriad från den å hemmanet hvilande frälseräntan, och som stöd anföres, att åtskilliga, som haft dylika frälseräntor, blifvit befriade samt återfått likvid för 10 år tillbaka; och som undertecknad ej fått någonting tillbaka, utan måste betala år ut och år in, hvilket kännes ganska smärtsamt. Undertecknad anhåller härmed, att Sveriges Regering ville vara af den godheten att göra sitt bästa för frågans lösning, så att jag som sagdt blir befriad från sagda plågoris.»

Af ordalydelsen — ordalydelsen är ungefär densamma i alla skrivelserna — kunna herrarne förstå, att det är enkla människor, som framlagt sitt hjärtas tankar. Det synes, att de gått och hoppats på att få dessa frälseräntor afskrifna och att de skulle bli hjälpa, men det står åtminstone för mig alldeles klart, att de måste känna sig synnerligen besvikna. De ha hoppats, såsom det synes, på en befrielse. Den förnämsta orsaken, hvarför de detta gjort, är, att de icke kunna inse skillnaden mellan frälseräntorna och de förut affösta räntorna. De se, att dessa frälseräntor bli mer och mer tyngande och att beloppen stiga mer och mer. Som exempel på att dessa räntor äro synnerligen betungande ber jag få framhålla, att i några fall tyckas räntebeloppen ha stigit från 2 till 9 kronor per tunnland jord. Det är sålunda ganska betydliga belopp, som på detta sätt skola utgå, och att dessa räntor äro i stigande, däröfver klaga de också. Det är i synnerhet fallet med de räntor, i hvilka bestämmelser det finnes intaget sådana saker som dagsverksskyldighet och dylikt. Då däremot det väsentliga, som utgifves, är spannmål, ställer sig räntan icke så tryckande. Jag skall be att få anföra ett par exempel på, hur bestämmelserna kunna vara rörande dylika räntor, i hvilka dagsverksskyldighet till rätt stort belopp ingår. Så är det till exempel en ränta, beträffande hvilken det är bestämdt, att den skall utgå med 30 årliga dagsverken, 4 ökedagsverken, 8 tunnor spannmål, tröskhjälp,

14 tunnland slätter, forlön, och vidare är det ett moment, som heter »forlön till Falun». En annan bestämmelse upptager 6 tunnor spaunmål, 10 daler kopparmynt, tröskning, gödselkörning, två hjälpedagsverken och slätter. Det är alldeles gifvet, att när dessa pålagor skola utsättas i penningvärde, kommer man i våra dagar till belopp, som blifva ganska höga och ställa sig ofantligt mycket mera betungande, än dessa utskylder gjorde på den tid, då de tillkommo. Salunda torde man med visshet kunna påstå, att dessa räntor i många fall stigit på ett synnerligen betungande sätt.

Nu vill jag också framhålla, att när dessa personer tala om räntorna, sammanställa de — det framgår af öfriga skrivelser — därmed taxeringsvärdena på deras hemman. Nu törs jag knappast komma med ett alldeles bestämdt påstående, men nog synes det, som om vid taxeringen af hemman icke tillräckligt afseende fästes vid om ett hemman är belastadt med frälseräntor eller ej. Jag vill draga fram exempel härpå. Här talar i en skrivelse en person från Tillinge om att han har en lägenhet om 12 tunnland jord och med ett taxeringsvärde af 2,500 kronor, hvilken lägenhet belastas med en frälseränta, uppgående till 115 kronor. Skulle man nu kapitalisera denna ränta efter den beräkningsgrund, som finnes i den kungl. propositionen, skulle den räntan representera ett värde af 2,875 kronor, och sålunda skulle sammanlagda värdet på denna lägenhet, om räntan blefve förenad med jorden, uppgå till öfver 5,000 kronor. Det torde väl tyda på att taxeringsmyndigheterna icke fästa afseende vid att sådana räntor betunga jorden. Jag kan icke fatta saken på annat sätt. Jag skulle kunna draga fram andra exempel, som tyda på att tillräckligt afseende vid taxeringarna icke fästes vid detta.

Därtill kommer, att enligt uppgifter från en del af dessa personer de icke, när de köpt sina hemman, haft vetskap om att frälseräntor belastade hemmanen. Det är naturligtvis i viss mån ett fel af dem själfva, men å andra sidan finner jag det ursäktligt, ty det är icke lätt, tror jag, att få reda på detta. Af gravationsbevisen synes ingenting och af skattebevisen icke heller, utan de skulle vid köpeaftalets uppgörande frågat sig för, om jorden var belastad af räntor. Att det sedan för dem ställer sig ogynnsamt, när de få veta, att de skola betala räntor till höga belopp, är synnerligen klart.

Hvad som dessutom synes mig visa, att Kungl. Maj:ts förslag icke är så väl afpassadt med afseende å räntegifvarne, är det förhållande, som påpekas af representanten från Norrköping, nämligen att man tänkt sig, att kapitalbeloppet skulle beräknas till 25 gånger räntan. Det synes mig, som om detta belopp skulle sättas oskäligt högt, om man dessutom betänker, att räntetagarne, såvidt jag kan finna, icke utan ganska väsentliga afbrännningar få in sina belopp. Räntetagarne bo i många fall på från räntehemmanen vidt aflägsna platser och få ofta vidkännas indrifningskostnader. Jag har sett sådana räkningar och funnit, att kostnaderna gå upp till 4, 5, 6 å 10 procent af räntan. Under sådana förhållanden synes det mig, som om det varit lämpligt, att kapitalet hade beräknats till tjugu gånger den nu utgående räntan.

Med afseende å ränteberäkningarna skulle jag också vilja fram-

*Ang. lag om
aflossning af
vissa frälse-
räntor m. m.*
(Forts.)

Ang. lag om
aflosning af
vissa frälse-
räntor m. m.

(Forts.)

hålla en sak, som synes mig litet olämplig. Nu skall beloppet beräknas efter de tio sista årens markegång. Ser man på dessa räntebelopp, sådana de utgått från hemmanen under den sista tioårsperioden, ser man, att räntorna under denna period hållit sig tämligen konstanta, att det varit en tämligen jämn markegångssättning under denna period, men att räntorna under den föregående perioden varit lägre. Det synes mig, att det varit skäl i att beräkningarna gjorts efter markegångssättning under en längre period, så att man fått säkrare medeltal.

Jag har velat framlägga dessa synpunkter för att visa räntegifvarnes syn på saken och försöka visa, att deras synpunkter äro behjärtansvärda. Det synes mig, att billighetsskäl tala för, att statsverket borde gått litet mera räntegifvarne till mötes, än här varit fallet. Nu skulle de få lindring endast med 5 å 6 proc. af räntan och ha utsikt att få betala detta belopp under 40 år.

Såsom frågan nu ligger, är det, såsom jag redan i början af mitt anförande sade, svårt för mig att göra ett yrkande mot ett enhälligt lagutskott, och af hvad jag sagt torde framgå, att jag icke är så alldeles på det klara med, att mina tankar stämma öfverens så väl med något af de förslag, som äro framlagda, att jag utan vidare kan yrka bifall till detsamma. Det förslag, som jag närmast skulle vilja ansluta mig till, är naturligtvis herr Åkerlunds motion, och om det icke anses alltför oförsynt af mig, ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till nämnda motion.

Herr Åkerlund: Herr talman! Då grundskattefrågan stod på dagordningen, hade jag icke något personligt intresse att bevaka, och likaså, när det gäller denna fråga, har den för mig ett mycket minimalt personligt intresse. Men jag håller före, att för åstadkommandet af en enhetlig beskattning af Sveriges jord det vore skäl, att staten offrade något. Hvad dessa frälseräntor beträffar, så är det nog så, att man är ganska okunnig om huru de uppkommit. Jag kan af egen erfarenhet säga, att staten löst in en ränta af mig, som faktiskt är en frälse-skatte-ränta, under det att jag har kvar skattefrälseräntan. Den är visserligen mycket obetydlig, men detta visar i alla fall, huru litet reda man har på dessa förhållanden. Saken är den, att det är en massa små jordägare, som äro de, som hufvudsakligen få vidkännas dessa utgifter, under det att de stora herrgårdarne jämförelsevis mera sällan drabbas därpå. Herr Persson i Norrköping sade, att det var de stora fideikommissen, som skulle få åtnjuta dessa belopp såsom ett slags statspresent. Kanhända förhåller det sig så i ett eller annat fall, men jag tror, att dessa fideikommiss ha icke endast dessa räntor, utan äfven sina egendomar i många fall öfverintecknade. Hufvudsaken är för mig icke, att ränteägarne skola få ett stort kapital, utan att den i detta fall ganska illa ställda allmogen, som får betala dessa odrägliga räntor, skall bli befriad därifrån.

Nu är jag Kungl. Maj: och utskottet tacksam för hvad som här framkommit. Det är lyckligt, att man kan hoppas någon gång blifva af med dessa räntor. Men jag håller före, att, när man är så oviss om uppkomsten af vissa af dessa utskylder, och när därtill kommer,

att skattefrälseräntorna blifvit så hastigt afskrifna genom tillskott från statens sida, de, som ha att dragas med dessa räntor, kunna anse sig ha en rätt att blifva mera tillgodosedda från statens sida, än som föreslagits. Jag tror för öfrigt, att den förlust, som staten kommer att lida, skall blifva ganska ringa. Jag kan icke instämma med herr Berg däri, att man icke skulle ha tagit hänsyn till denna skatt vid taxeringen; i min hemtrakt har det alltid skett, att man tagit en sådan hänsyn. Skulle nu en sådan afskrifning vidtagas, så skulle staten få igen en god del af hvad den här utgifvit genom höjda taxeringsvärden.

Jag skall icke vidare förlänga debatten, utan fastän jag har mycket litet utsikter för ett sådant yrkande, tar jag mig friheten att yrka bifall till motionen, som icke innebär någon obillighet och hvars godkännande ingalunda kan skada staten.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

2 §.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle denna paragraf lyda sålunda:

2 §.

Af ersättningen varde en fjärdedel af statsmedel gulden och tre fjärdedelar af statsmedel förskjutna.

Såsom afbetalning och ränta å hvad sålunda förskjutits skall fastighetens ägare årligen erlægga ett för hvarje år lika belopp, så bestämdt, att det förskjutna beloppet jämte fyra procent årlig ränta å hvad vid hvarje tid där af återstår oguldet är fyrtio år från förskottets utgifvande till fullo betaldt till statsverket.

I sin ofvannämnda motion hade herr Åkerlund föreslagit, att af ersättning för frälseränta hälften skulle gäldas af statsmedel och hälften förskjutas af statsmedel, samt att återbetalning af det förskjutna beloppet jämte fyra procent årlig ränta skulle, på sätt finnes angifvet i 2 § af lagförslaget, äga rum under 30 år eller eventuellt kortare tid från förskottets utgifvande.

Utskottet hade biträdt Kungl. Maj:ts förslag till lydelse af paragrafen.

Beträffande förevarande paragraf hade herr Persson i Norrköping uti en vid punkten 1 afgifven reservation föreslagit, att i paragrafens första stycke orden »en fjärdedel» skulle utbytas mot »en tiondedel» samt orden »tre fjärdedelar» mot »nio tiondedelar».

Paragrafen föredrogs, hvarefter

Herr Persson i Norrköping yttrade: Herr talman! Med hänvisning till hvad jag redan anförde vid behandlingen af § 1 skall jag be att få yrka bifall till min reservation vid denna punkt och sålunda

Ang. lag om föreslå, att i § 2, första stycket »en fjärdedel» utbytes mot »en tiondedel» och »tre fjärdedelar» mot »nio tiondedelar».

vissa frälse-
räntor m. m.

(Forts.)

Af de anföranden, som här hållits, framgår, att herrar Juhlin och Berg i Staby uttryckt sina sympatier för mitt förslag i hvad det rör § 9. Det skulle alltså finnas mer eller mindre stora förhoppningar, att förslaget, i hvad det gäller denna paragraf, skulle gå igenom så till vida, att kapitaliseringen beräknades efter 5 procent, då beloppet sålunda beräknades till 20 gånger räntans värde. Men som konsekvens af dessa sympatier bör enligt min uppfattning följa, att man äfven tager mitt förslag i § 2, ty jag betonar, att det icke är riktigt rimligt, att staten skulle i detta fall lägga ut de stora belopp, som det här är fråga om, och ännu mera orimligt anser jag det vara, om herrar Åkerlunds och Bergs i Staby förslag skulle bifallas, ty då skulle statens subsidier springa upp till ett belopp af öfver en million kronor. Herr Åkerlund säger, att räntetagarne icke få så mycket, enär enligt hans uppfattning dessa räntor äro intecknade. Så mycket värre skulle det då vara, om det skulle vara dessa inteckningshafvare, som skulle erhålla denna fördel; jag tror, att man bör vara mindre intresserad af att gifva en gåfva till dem än till räntetagarne.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation vid denna punkt.

Vidare anförde:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Sandström: Herr talman, mina herrar! I fråga om ersättningen till ränteägarne och statens bidrag härtill föreligga två reservationer, som fullfölja väsentligen olika syften. Vi ha först herr Perssons i Norrköping reservation, som afser att bereda *kronan* besparingar genom att åstadkomma nedsättning i den lösensumma, som skall utgå till ränteägarne, medan den andra reservationen, som ansluter sig till grefve Mörners och herr Åkerlunds motioner hufvudsakligen åsyftar att bereda lättnader för *räntegifvarne* genom att fördubbla den uppoffring från kronans sida, som måste ske för att underlätta aflösningen.

Om jag nu först fäster mig vid herr Perssons reservation, så vill jag gärna medgifva, att, om det billigtvis läte sig göra reducera ersättningen till ränteägarne på det sätt han föreslår, därmed skulle vinnas rätt afsevärda fördelar: det skulle blifva en betydande besparing för staten och det skulle också medföra någon lättnad för räntegifvarne. Nu är det emellertid så, att man får vara ganska försiktig, när man bestämmer ersättning för rättigheter, som man tar ifrån vederbörande innehafvare. Man får tänka på, att här är det fråga om att anordna en aflösning icke blott med räntegifvarens begifvande, utan också mot hans bestridande. I alla de fall, då det är fråga om en aflösning på räntegifvarens begäran, så måste ränteägaren afstå räntan, vare sig han vill eller icke. Man står här inför ett slags expropriation, och det har hittills gällt som regel vid all expropriation, att full ersättning lämnas åt den, som sålunda afstår sin egendom: man tar i det allmännas intresse ifrån honom äganderätten, men man låter honom behålla äganderättens ekonomiska värde. Det

gäller sålunda att se till, att ränteägaren kommer i fullt samma ekonomiska situation efter aflösningen som han var förut, och då har man att taga i betraktande, som också herr Persson i Norrköping frambållit, att här är det fråga om en ränta, som har bästa rätt i fastigheten och går före alla inteckningar; man måste därför beräkna ersättningens kapitalvärde efter sådan grund, att den, placerad med bästa säkerhet, kan gifva en afkastning som fullt motsvarar räntebeloppet. Det är denna synpunkt som legat till grund för Kungl. Maj:ts uppskattning. Man har gjort beräkningen efter den ränta, som med säkerhet kan paräknas för första inteckning. Och man får därvid icke räkna med de relativt höga räntesatser, som för närvarande gälla, utan tänka på, att här är det fråga om ett arrangemang, som skall vara gällande för all framtid. Ur denna synpunkt synes det som om kapitaliseringen svårligen kan ske efter högre räntefot än 4 procent. Denna beräkningsgrund öfverensstämmer också med den, som tillämpas vid inlösen af skattefrälseräntorna. Nu har herr Persson häremot åberopat, att afgälder från afsöndrade lägenheter inlöses mot en ersättning af blott 22 gånger räntans belopp. Och denna erinran saknar icke en viss betydelse, enär förhållandena härvidlag äro i flera afseenden analoga. Man kan dock anmärka, att det vid afgäldernas aflösning gällde ett mindre intresse, därför att det där var fråga om de mycket små belopp, med hvilka afgälden öfverskjuter lägenhetens andel i stamhemmanets skatt, och som endast röra sig om ett fåtal kronor. Dessa ersättningar spela därför icke någon större ekonomisk roll för afgäldsägaren. Det synes mig emellertid uppenbart, att en kapitalisering efter 5 procent skulle komma att i många fall sätta ränteägaren i ett *sämre* läge än om han fortfarande ägde uppbära räntan; äfven om man tycker att en kapitalisering efter 4 procent är väl hög, så är å andra sidan en kapitalisering efter 5 procent påtagligen för låg. Vid skattefrälseräntornas aflösning, som skett efter samma grund, har det visat sig, att ränteägarnas initiativ räckt ganska långt, och de flesta skattefrälseräntor ha på så sätt blifvit aflösta. Äfven här behöfver man, om aflösningen skall få någon fart, väl ränteägarens intresse och initiativ, och jag tror därför, att det är klokt att bestämma summan så, som den är bestämd i den kungl. propositionen.

Herrar Mörner och Åkerlund gå, som jag nämnde, i sina motioner på en annan väg. De lämna lösensumman orubbad, men vilja fördubbla statsbidraget af hänsyn till räntegifvarna. De skäl, som anförts härfor, äro hufvudsakligen historiskt-kamerala och innebära, att frälse-skattefrälseräntorna i många fall äro bildade efter förebild af de gamla skattefrälseräntorna och därför stå skattefrälseräntorna ganska nära, och att i hvarje fall frälse-skattefrälseräntorna så att säga framtvings genom statens lagstiftning om frälsejord, hvilken omöjliggjorde att sälja dylik jord till ofrälse på annat sätt än genom förbehåll af räntan. Själfva faktum är riktigt. Men jag tror, att det är oriktigt att därat draga den slutsats, att frälse-skattefrälseräntorna vid aflösningen böra behandlas efter ungefär enahanda grunder som skattefrälseräntorna. Det kvarstår i alla fall en mycket väsentlig skillnad mellan dessa båda räntor. Skattefrälseräntorna äro gamla kronoskatter, som en

Ang. lag om
aflösning af
vissa frälse-
räntor m. m.
(Forts.)

Anq. lag om
 aflösning af
 vissa frälse-
 räntor m. m.

(Forts.)

gång gått ut till kronan, men som kronan sålt till enskild ägo. När Riksdagen beslöt afskrifva de grundskatter, som ingingo till kronan, så var det icke något skäl att icke taga med äfven de grundskatter, som en gång gått in till kronan, men som kronan arhändt sig. Därför blef konsekvensen, att skattefrälseräntorna måste inlösas samtidigt med grundskatternas afskaffande. Frälsekatteäntorna återigen ha ju uppkommit genom privata aftal, äfven om de ofta fått ett innehåll, som motsvarar skattefrälseräntorna, så att ränteprestationerna till sin art och omfattning varit ungefär desamma. Men de äro i alla fall uppkomna genom privata aftal, som ingåtts vid försäljning af frälsehemman, och som föranledt en nedsättning af köpeskillingen så väl vid första försäljningen som vid hvarje senare försäljning. I de afseenden som här äro af betydelse stå frälsekatteäntorna vida närmare afgälder och afkomsträtter, som för all framtid lagts på jorden genom enskilda aftal, än skattefrälseräntorna. Afven dessa afgälder och afkomsträtter representera en varaktig tunga på jorden, och äfven de ha berott af statens lagstiftning, genom hvilken de möjliggjorts och sanktionerats. Och äfven beträffande dessa gravationer på jorden är det önskvärdt, att de blifva aflösta. Men man har ingen tanke på, att kronan har någon skyldighet därvid att träda ekonomiskt hjälpande emellan. Principiellt har kronan ej heller någon *skyldighet* att göra det beträffande frälsekatteäntorna, och att det af Kungl. Maj:t är föreslaget, att kronan här skall lämna bidrag, beror, som det framhållits i den kungl. propositionen, på andra grunder. Det beror på syftet att underlätta och påskynda hela aflösningsförtärandet. Nu anförda synpunkter har lagberedningen med mycken styrka framhållit, och de hafva äfven framhållits af Riksdagen i den skrifvelse af år 1905 som föranledt det nu framlagda förslaget. Däri framhöll Riksdagen uttryckligen, att den stod kvar på sin gamla ståndpunkt, att frälsekatteäntorna, som uppkommit genom privaträttsliga aftal mellan enskilda personer, icke vore af beskaffenhet att för sin aflösning kräfva uppoffring från det allmännas sida. Men Riksdagen önskade en utredning, på hvad sätt och under hvilka villkor räntegifvarna skulle själfva kunna få lösa sig ifrån dessa frälsekatteäntor. Förhållandet är således det, att Kungl. Maj:ts förslag i afseende på uppoffring från det allmännas sida går *längre*, än Riksdagen 1905 begärde. Att det så gör, beror, som jag nämnde, på önskan att göra det så lockande som möjligt för både ränteägare och räntegifvare att frivilligt gå in på aflösning. Med detta syfte är också måttet för statsbidraget gifvet. Det skall sträcka sig därhän, att det verkligen blir ett intresse såväl för ränteägaren som för räntetägaren att begära aflösning, och det förefaller mig, som om det kungl. förslaget någorlunda träffat det riktiga för att vinna det syftet. Här får ränteägaren ersättning efter en kapitalisering, som i hvarje fall är sådan, att man kan säga med visshet, att han icke kommer i sämre ställning än förut. Och dä erhållandet af ett kapital, som han kan disponera och placera efter behag, medför ökad bekvämlighet, har han i de flesta fall intresse af att taga initiativ till aflösning. Och räntegifvaren kommer också i bättre ställning än förut. Han får sin årliga afgäld något minskad och dessutom begränsad till 40

års tid. Det är naturligt, att om kronan skulle öka sitt bidrag, skulle det naturligtvis främja aflösningen, som då möjligen skulle gå fortare, men man bör efter min mening icke sträcka kronans bidrag längre, än man anser för ändamålet erforderligt.

Om det skulle visa sig, att de villkor för aflösningen, som nu föreslås, icke äro tillräckligt lockande, så må det bli en senare fråga att göra de ändringar, som kunna erfordras, men för närvarande synes det vara klokt och riktigt att stanna vid, hvad som här är föreslaget. Jag tror icke, att blifvande tvister och rättegångar komma att få den omfattning och spela den roll, att de lägga större hinder i vägen för aflösningsoförfarandet i sin helhet, utan jag tror, att man kan hoppas, att parterna skola gärna begagna sig af det tillfälle att bli kvitt räntorna som här erbjudes. Och det förefaller mig, som om Kungl. Maj:ts förslag innebure en lämplig medelväg mellan de yrkanden, som af reservanterna framställts.

Herr Widén: Efter herr statsrådets nyss hållna anförande har jag icke mycket att tillägga. Vi voro inom utskottet öfvertygade om att Kungl. Maj:t gått den rätta medelvägen mellan de olika intressen, som här göra sig gällande. Å ena sidan ha vi räntegifvarna, som helst vilja slippa ifrån att betala något alls, om det vore möjligt, men om det icke låter sig göra, vilja ha all den lättnad, som kan beredas dem — det har därför från detta håll föreslagits, att hälften af ersättningen skulle gäldas af statsmedel. — Å andra sidan ha vi räntetagarnes intresse att få ersättning för de aflösta räntorna med deras fulla värde. Och slutligen är det statens intresse att icke för ändamålet behöfva göra större uppoffring, än som är oundgängligen nödig.

Det är nog så, som flera talare framhållit, att det i praktiken icke förefinnes eller i allt fall framträder någon egentlig skillnad mellan skattefrälse- och frälseskatteräntorna. De ha utgjorts efter ungefär samma grunder, och den, som betalt räntan, har kanske icke vetat, om det varit det ena eller det andra. Det är därför alldeles riktigt, att man härvidlag följer samma grunder i afseende på det värde, hvarmed de skola lösas. Skattefrälseräntorna inlösas med 25 gånger räntans årliga belopp, och då synes det riktigast, att äfven frälseskatteräntorna lösas efter samma beräkningsgrund. Det är nog så, att frälseskatteräntorna för räntetagarne i afseende på säkerheten äro synnerligen högt stående, och dessutom är det så, att de är för år stiga i värde. Om man behåller en sådan ränta, kommer den i allmänhet att om några år bli vida högre än hvad den nu är. Som sagdt, med hänsyn till säkerheten äro dessa räntor mycket goda; och de kunna intecknas alldeles som fastigheter — äfven detta en stor fördel. Därför anser jag, att värdet icke är för högt beräknadt, då det satts till 25 gånger räntan; och det kommer med säkerhet att underlätta afvecklingen, om man följer de beräkningsgrunder, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Hvad beträffar de af herrar Åkerlund och Mörner framställda yrkandena, så förhåller det sig så, att Riksdagen alltid intagit den ståndpunkten, att frälseskatteräntorna äro af privat natur, som staten

Ang. jag om
aflösning af
vissa frälse-
räntor n. m.

(Forts.)

Ang. lag om
aflösning af
nissa frälse-
rantor m. m.
(Forts.)

icke har att befatta sig med i vidare mån än att den bör underlätta deras aflägsnande. Därför har Kungl. Maj:t icke heller ansett sig kunna gå längre än att räntegifvarne redan under aflösningstiden må erhålla någon lindring. Det skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag för dem bli en årlig lindring under amorteringstiden af 6 procent; de som nu betala en ränta på 100 kronor, komma att betala i rundt tal 94 kronor, utgörande den ränta och amortering, som de ha att utgöra på statsförskottet; och om 40 år äro de sedan alldeles fria. Det är sålunda ganska beaktansvärda förmåner som de erhålla; de borde, synes mig, vara fullt belättna. I öfverensstämmelse med Riksdagens förut tillkännagifna åsikt, att ifrågavarande ränteaftal äro rent privaträttsliga, anser jag, att man icke bör gå längre än Kungl. Maj:t föreslagit. Jag vill dessutom erinra om att lagberedningen föreslog, att staten skulle gälda allenast en femtedel, men att Kungl. Maj:t höjt statsbidraget till en fjärdedel, af skäl att med en femtedel hade det icke blifvit någon lindring för räntegifvarne under aflösningstiden, hvilket Kungl. Maj:t ansett angeläget, att det skulle bli för att aflösning skulle komma till stånd.

Därför tror jag, att om man vill komma till något resultat, så är det nog klokast att taga Kungl. Maj:ts förslag, såsom innebärande den rätta medelvägen, och därför skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag, som i denna del öfverensstämmer med Kungl. Maj:ts.

Jag vill till det sagda foga att när det talats om, att staten gifver en present, och antydes, att en sådan är obehöflig och obehörig gentemot räntetagarne, som i allmänhet äro fideikommissarier eller dylikt förmögat folk, så är det visst icke *räntetagarne*, som få presenten. De ha, om intet göres, att årligen fortfarande uppbära sin ränta, som alltfört stiger i värde; och de erhålla ingen present genom att taga en kontant ersättning en gång för alla för denna ränta. Nej, presenten lämnas till *räntegifvarne*, som dels få en fjärdedel af räntans värde som gåfva af staten med detsamma och dels ett förskott på de återstående tre fjärdedelarna, som får amorteras på billiga villkor under 40 år. De få en present, och det är icke annat än billigt, ty de behöfva både det ena och det andra för att gå ut med den aflösning, som det här är fråga om. Hvad ränteägaren beträffar, får han icke mera än ersättning för hvad han afstår, och det kan icke vara rätt att här införa en annan princip än som alltid följes, när man tager från en person hvad han äger genom ett tvångsförfarande, som närmast är jämförligt med expropriation, nämligen att han skall ha ersättning, motsvarande det fulla värdet. Därför är Kungl. Maj:ts förslag med rätta lagdt på det sätt, som skett.

Jag vill slutligen ock äfven för min del fästa uppmärksamheten på att den jämförelse, som man gjort med villkoren för aflösning af afgälder från afsöndrade lägenheter är mycket haltande. Dels uppgå dessa afgälder, såsom justitieministern redan påpekat, i allmänhet endast till mycket små belopp, så att de för den afgäldsberättigade representera ett jämförelsevis obetydligt värde. Dels äro de ock — hvilket är det förnämsta — i flera andra afseenden sämre ställda än frälseräntorna; de äro icke behandlade som fast egendom, de kunna

icke intecknas; häri hafva frälseräntorna ett stort företräde. Dessa sistnämnda ha därför varit och äro fortfarande ofantligt mycket värdefullare än ifrågavarande afgälder.

Kungl. Maj:ts förslag synes mig, som sagdt, i denna del ställa kyrkan midt i byn på samma gång det gifver utsikt för att få nu ifrågavarande, länge och mycket öfverklagade orättvisor och oegentligheter aflägsnade. Jag ber därför att få yrka bifall till detta förslag, som är lika med utskottets.

*Ang. lag om
aflösning af
vissa frälse-
räntor m. m.
(Forts.)*

Herr Berg i Staby: Jag inskränker mig till att yrka bifall till herr Åkerlunds motion.

Herr Persson i Norrköping: Blott ett par ord! Herr statsrådet upplyste om, att Riksdagen 1905 stod kvar på sin gamla ståndpunkt att frälse-skatteräntorna vore privata affärer, grundade på öfvenskommelser mellan två parter, som kronan icke hade något med att göra. Med anledning däraf vill jag påpeka, att äfven jag närmast står på denna ståndpunkt, då jag vill, att, för att aflösning skall komma till stånd, staten skall offra ett belopp af endast 184,000 kronor, under det att regeringens förslag och utskottets hemställda aflägsna sig ännu längre från denna Riksdagens ståndpunkt 1905, ity att det föreslås, att staten skall offra 391,000 kronor mera än jag föreslår eller sammanlagt 575,000 kronor. Så ligger frågan enkelt till i siffror belyst, och jag har icke någon anledning att gå ifrån mitt yrkande.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Herr vice talmannen framställde propositioner på 1:o godkännande af utskottets förslag till lydelse af ifrågavarande paragraf, 2:o) godkännande af samma förslag med den ändring däri, som innefattades i den af herr Åkerlund väckta motionen och 3:o) godkännande af paragrafen med den af herr Persson i Norrköping föreslagna ändring däri; och förklarade herr vice talmannen sig anse den under 1:o) upptagna propositionen hafva flertalets mening för sig. Herr Persson i Norrköping begärde emellertid votering, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) upptagna propositionen nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 2 § i lagutskottets förevarande förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt nämnda § med den af herr Persson i Norrköping föreslagna ändring däri.

Ang. lag om Voteringen utvisade 128 ja mot 65 nej, hvadan kammaren godkänt
 aflossning af utskottets förslag till lydelse af förevarande paragraf.
 vissa frälse
 räntor m. m.

(Forts.)

3—5 §§.

Godkändes.

6 § skulle enligt utskottets förslag hafva denna lydelse:

6 §.

Besväras räntan af sökt eller beviljad inteckning eller kan räntan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken häfta för ogulden köpeskillning, skall underrättelse om ansökningen genom Konungens befallningshafvandes försorg med posten sändas till kända innehafvare af sådana fordringar och, om innehafvare af dylik fordran är okänd, införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten tre gånger.

Herr *Persson* i Norrköping hade i sin ofvanberörda reservation föreslagit, att de i paragrafen förekommande orden »tre gånger» skulle utgå.

Efter föredragning af paragrafen yttrade:

Herr *Persson* i Norrköping: Såsom synes har jag reserverat mig äfven vid denna paragraf och skall be att få säga blott ett par ord. Här föreligger samma fråga, som vi häromdagen hade att behandla, när förslaget till ändringar i utsökningslagen förelåg, nämligen angående annonsering i allmänna tidningarna. Då utskottet föreslår att det skall annonseras tre gånger uti förevarande fall, har jag i min reservation hemställt, att det skall annonseras blott en gång, eller åtminstone att det icke i lagen skall gifvas någon tvingande föreskrift om annonsering tre gånger. Ett liknande förslag bifölls häromdagen af denna kammare, när vi behandlade utsökningslagen. Då var det fråga om en äldre lag, nu är det fråga om en ny lag, och det föreligger därför enligt min mening nu så mycket större skäl att bifalla reservationen, till hvilken jag tillåter mig yrka bifall.

Herr *Widén*: I detta fall liksom vid behandlingen senast af propositionen om ändringar i utsökningslagen, då en liknande fråga förelåg, anser jag för min del att det i sak kunde vara tillräckligt med annonsering i tidningarna en gång, såsom reservanten yrkat. Anledningen hvarför utskottet icke ansett sig böra vidtaga en sådan ändring i lagförslaget är hufvudsakligen densamma, som förmädde utskottet att i fråga om utsökningslagen intaga enahanda ståndpunkt, nämligen den, att det i allmänhet föreskrifves annonsering tre gånger, när det gäller sådana tillkännagifvanden, som här äro i fråga; vederbörande äro vana vid detta förhållande och ha därför anledning att äfven i detta fall antaga att dylik annons till deras säkerhet skall återkomma tre gånger; och de måste naturligen följa med i Posttid-

ningen med större uppmärksamhet, om det är blott en gång, som det annonseras. Att enbart på detta område taga bort de två gångerna och bibehålla blott den ena, när det eljest allmänligen plägar annonseras tre gånger, har utskottet icke ansett vara lämpligt.

Härtill kommer, att för närvarande en allmän utredning lär vara å bane rörande hela kungörelseförfarandet; och detta är också ett skäl hvarför utskottet icke ansett sig böra biträda ändringsyrkandet.

Nu är det visserligen sant, att Andra kammaren i fråga om utskökningslagen med en rösts öfvervikt biföll ett liknande yrkande som det af reservanten nu framställda, men såsom synes af föredragningslistan ligger i dag på kammarens bord ett af lagutskottet afgifvet memorial, som visserligen ännu icke är antaget, men torde komma att antagas, däri utskottet hemställer, att Andra kammaren i denna del måtte biträda Första kammarens beslut. Skulle kammaren nu antaga reservationen, blir förhållandet sannolikt äfven denna gång enahanda, och det förefaller vara alldeles onödigt att vi göra oss det besväret att borttaga denna bestämmelse om annonsering tre gånger, blott för att sedermera få biträda Första kammarens motsatta beslut i saken.

Af dessa formella skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Zetterstrand: Då jag anser det onödigt att i detta fall annonsera mer än en gång och då detta är en fristående lag, som kan behandlas för sig, samt härtill kommer, att det är af stor vikt att göra allt hvad man kan för att få föreskrifterna så enkla som möjligt och därigenom undvika att i onödan betunga dem, som skola söka aflösa sina räntor, så skall jag be att få yrka bifall till herr Perssons föreliggande reservation.

Herr Widén: Herr talman! Hvad det af den siste talaren nu senast anförda skälet beträffar, så är det kronan, som betalar kostnaderna, och dessa falla således icke på parterna.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr vice talmannen gifvit propositioner först på godkännande af utskottets förslag till lydelse af förevarande paragraf samt vidare på godkännande af samma förslag med den ändring däri, som föreslagits af herr Persson i Norrköping, fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

7 och 8 §§.

Godkändes.

9 §.

Första stycket af paragrafen skulle enligt utskottets förslag erhålla följande lydelse:

Ang. lag om
aflösning af
vissa frälse-
räntor m. m.

(Forts)

9 §.

Ersättningen för ränteförmån, som utgöres med visst belopp för år, skall uppgå till tjugufem gånger nämnda belopp. Utgår årlig förmån i annat än penningar, och är ej särskild grund för beräkning af dess värde i penningar med laga verkan bestämd, varde värdet för år beräknadt efter medeltalet af den årliga markegången för de sist förflutna tio åren med tillägg af forsellönersättning, där sådan skall utgå. Kan sådan beräkning ej göras efter länets markegångstaxa, bestämme Konungens befallningshafvande efter hvad skäligen prövas förmånens värde för år.

Vidkommande detta stycke hade herr *Persson* i Norrköping i sin reservation föreslagit, att ordet »tjugufem» skulle utbytas mot ordet »tjugu».

Sedan paragrafen föredragits, yttrade:

Herr *Persson* i Norrköping: Äfven här i § 9 föreligger en reservation af mig. Det kunde visserligen synas, som om efter det beslut, som fattades vid § 2, det icke skulle vara skäl att jag vidare talade för min reservation vid denna paragraf, men jag föränledes dock därtill af det instämmande jag i denna del af min reservation erhållit af herr *Juhlin* och af herr *Berg* i Staby och äfven af den omständigheten, att det från olika håll i kammaren sagts, att det skulle förefinnas sympatier för min reservation i denna del. Detta därför att vi genom ett bifall till reservationen skulle komma i precis samma läge som det, hvori Riksdagen befann sig 1907, så att det därigenom skulle finnas utsikt till att sammanjämningsvis kunna nedbringa den summa, hvarmed räntan skulle aflösas, till 22 gånger dennas belopp. Herr statsrådet yttrade i sitt anförande, att man kunde anse en räntefot af 4 procent såsom grund för kapitaliseringen vara väl rikligt tilltagen, under det att mitt förslag om 5 procent vore väl knappt. Sanningen skulle därför kanske ligga midt emellan. Genom bifall till min reservation skulle vi också vinna, hvad som här talts om rätt mycket och som synes vara en hjärtesak, isynnerhet för bonderepresentanterna, nämligen att frälsebönderna vid aflösningen få rimligare och bättre villkor och att de orättfärdiga förhållanden, som hittills existerat, i någon mån utjämnas.

På grund af dessa anförda skäl och hvad som i öfrigt konstaterats vid den debatt, som förut förts under §§ 1 och 2, tillåter jag mig att vid denna § 9 yrka bifall till min reservation, som innebär att siffran 25 ändras till 20.

I detta anförande instämde herrar *Berg* i Staby, *Andersson* i Raklösen, *Zetterstrand*, *Nilsson* i Bonarp, *Larsson* i Klagstorp, *Ekerot*, *Magnusson* i Tumbult och *Hagberg*.

Herr *Widén*: Ja, herr talman, vi ha ju talat rätt mycket om denna sak förut, och jag har därför icke så mycket att tillägga, utan skall i hufvudsak inskränka mig till att under hänvisning till det

yttrande, som herr statsrådet förut haft i dag angående denna fråga, yrka bifall till utskottets förslag.

Jag kan icke neka till, att det för mig står såsom en gifven orättvisa, att, när man inlöser skattefrälseräntorna efter en beräkning af 25 gånger räntans årliga belopp, man skulle inlösa de s. k. frälse-skatteäntorna, som för både gifvare och tagare ställa sig ungefär likadana, med blott 20 gånger räntans årsbelopp. Detta står ju ej heller i öfverensstämmelse med de grunder, som gälla vid expropriation af fast egendom, hvarmed denna aflösning närmast är jämförlig, där ju ersättning skall gifvas med *fulla värdet* af hvad som exproprieras.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr vice talmannen propositioner först på godkännande af utskottets förslag till lydelse af förevarande paragraf samt vidare på godkännande af samma förslag med den af herr Persson i Norrköping föreslagna ändring däri; och fann herr vice talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Herr Widén begärde emellertid votering, till följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 9 § i lagutskottets förevarande förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor, med den af herr Persson i Norrköping föreslagna ändring däri, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt nämnda paragraf oförändrad.

Voteringen utvisade 117 ja mot 78 nej, vid hvilken utgång kammaren således godkänt utskottets förslag till lydelse af paragrafen med den af herr Persson i Norrköping föreslagna ändring däri.

10—14 §§.

Godkändes.

15 §.

Utskottet hade hemställt, att första stycket af paragrafen skulle erhålla följande affattning:

15 §.

Konungens befallningshafvande utbetale vid början af det ka-

Ang. lag om
aflösning af
vissa frälse-
räntor m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
aflossning af
vissa frälse-
rättor m. m.
(Forts.)

lenderår, från och med hvilket frälserättan enligt laga kraftägande utslag upphör att utgå, ersättningen till frälserättans ägare, dock att, om rättan besväras af sökt eller beviljad inteckning eller kan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken häfta för ogulden köpeskilling, hvad om fördelning af köpeskilling för utmättningsvis såld fast egendom är stadgadt skall äga motsvarande tillämpning. Kallelse till sammanträde för ersättningens fördelning skall genom Konungens befallningshafvandes försorg med posten sändas till kända innehafvare af fordringar, för hvilka rättan svarar, samt, om innehafvare af dylik fordran är okänd, införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten tre gånger, sista gången minst fjorton dagar före sammanträdet.

Uti herr *Perssons* i Norrköping i ämnet afgifna reservation hade föreslagits, att de i nämnda stycke förekommande orden »tre gånger, sista gången» skulle utgå.

Paragrafen föredrogs, hvarefter

Herr *Persson* i Norrköping yttrade: I konsekvens med det beslut kammaren nyss fattade vid § 6, tillåter jag mig yrka bifall till min reservation vid förevarande § 15. Reservationen är precis lika med den, som antogs vid § 6.

Vidare anfördes ej. Efter af herr vice talmannen gifna propositioner i ämnet godkändes utskottets förslag till lydelse af paragrafen med den ändring däri, som föreslagits af herr *Persson* i Norrköping.

16—20 §§; slutstadgandet; ingressen; rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1) förklarades vara besvarad genom kammarens i fråga om lagförslaget fattade beslut.

Punkterna 2)—5).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Ang. lag om
arbetar-
skydd.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetarskydd, dels ock i anledning därpå väckta motioner.

Genom en den 29 mars 1912 dagtecknad, till första särskilda utskottet hänvisad proposition hade Kungl. Maj:t under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogadt förslag till lag om arbetarskydd.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning af berörda lagförslag väckta motioner, nämligen

inom Första kammaren nr 104 af herr *Charles Lindley* samt inom Andra kammaren nr 300 och 306 af herr *Åkerman*, nr 301 af herrar *Söderberg* i Stockholm och *Eriksson* i Grängesberg, nr 302 af herr *Nilsson* i Hagaby äfvensom nr 305 af herr *Vennersten*.

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med afslag å herrar *Åkermans* och *Nilssons* i Hagaby motioner, måtte, i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition samt de af herrar *Charles Lindley*, *Söderberg* i Stockholm och *Eriksson* i Grängesberg samt *Vennersten* väckta motioner, antaga ett vid utlåtandet fogadt förslag till lag om arbetarskydd.

Sedan herr vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet af

Herr *Hamilton*, som anförde: I afseende på föredragningsättet tillåter jag mig hemställa att lagförslaget föredrages paragrafvis med ingress, rubrik och utskottets hemställan sist, att vid behandlingen af § 1 i lagen öfverläggningen må omfatta förslaget i dess helhet, att lagtext icke må behöfva uppläsas i vidare mån än sådant af någon kammarens ledamot begäres, att för den händelse lagförslaget kommer att i en eller annan del till utskottet återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende på de delar, som blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas, samt att i afseende å nummerbeteckning af paragrafer och moment utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas af kammarens beslut.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

Lagförslaget.

1 §.

Kungl. Maj:t hade för denna paragraf föreslagit följande lydelse:

1 §.

Denna lag äger tillämpning å hvarje rörelse, industriell eller icke, hvori arbetare användes till arbete för arbetsgifvares räkning, så ock å hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenafledning eller annat dylikt särskildt arbetsföretag, hvori arbetare på sådant sätt användes.

Från lagens tillämpning undantagas dock

a) arbete, som utföres i arbetarens hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgifvaren att vaka öfver arbetets anordnande,

b) arbete, som utföres af medlem af arbetsgifvarens familj samt

c) arbete, som utföres af sjöfolk och är att hänföra till skeppstjänst, ehvad arbetet utföres ombord eller icke.

Beträffande arbete inom jordbruket skall denna lag äga tillämpning allenast i hvad den åsyftar att förekomma olycksfall vid an-

Ans. lag om vändande af maskinella hjälpmedel för tillvaratagande, utvecklande eller tillgodogörande af mekanisk kraft, kreatursvandringar därunder inbegripna, eller vid användande af sådana ångpannor, kokare eller andra kärl under tryck, som genom explosion kunna försäka olycksfall.
arbetar- skydd.
 (Forts.)

Utskottets förslag till affattning af paragrafen öfverensstämde med Kungl. Maj:ts med det undantag, att utskottet för sista stycket föreslagit följande lydelse:

Beträffande arbete inom jordbruket skall denna lag äga tillämpning allenast i hvad den äsyftar att förekomma olycksfall vid användande af maskinella hjälpmedel eller sådana ångpannor, kokare eller andra kärl under tryck, som genom explosion kunna försäka olycksfall.

Efter föredragning af paragrafen yttrade:

Herr Hamilton: Herr talman, mina herrar! I förhoppning att därigenom kunna begränsa debatten har jag ansett mig böra redan vid föredragningen af den första paragrafen få betona, att utskottets här föreliggande förslag är en kompromiss eller frukten af förhandlingar mellan män af vidt skilda sociala åskådningar och representanter för skilda ekonomiska intressen. I allmänhet har jag icke för vana att vilja strö blommor inför någons fötter och ej heller inför Första kammarens höger, men jag måste erkänna, att ifrån den sidan har under frågans behandling i utskottet visats ej ringa tillmötesgående. Sålunda hafva åtminstone större delen af de önskingar, som blifvit från arbetarebäll framställda och som fått sitt uttryck i den af herrar Söderberg och Eriksson väckta motionen, vunnit avslutning inom utskottet. Å andra sidan ha också inom utskottet beaktats de kraf, som från arbetsgifvarebäll blifvit dels under debatten dels i eu af herr Vennersten afgifven motion framställda.

Äfven om förslaget sådant det föreligger icke tillfredsställer alla de kraf, som i våra dagar ställas på en fullt modern arbetarskyddslagstiftning, så måste man likväl erkänna, att förslaget är fullt antagligt och att det i hvarje fall innebär en afsevärd förbättring af nu gällande arbetarskyddslagstiftning. Sålunda har området för denna lagstiftnings tillämpning betydligt utvidgats och kommit att omfatta all rörelse, industriell eller icke, och arbetsföretag, som sysselsätta främmande arbetskraft, med undantag för sjöfarten, som naturligtvis måste ligga under en annan lagstiftning; och hvad jordbruket beträffar, skall denna lag äga tillämpning allenast i hvad den äsyftar att förhindra olycksfall vid användande af maskinella hjälpmedel. Bestämmelserna till förekommande af olycksfall och ohälsa bland arbetarna hafva förts in äfven på andra arbetsområden än där de för närvarande finnas samt ha vissa fall blifvit skärpta.

Hvad beträffar föreskrifterna rörande minderårigas användande i arbete har man vunnit den fördelen, att minimiåldern för minderårigas användande i arbete inom storindustrien har höjts från 12 till 13 år för de manliga och till 14 år för de kvinnliga, minimiåldern

för minderårigas användande i arbete under jord i gruivor och stenbrott har höjts från 14 till 15 år, och för användande i nattarbete har åldern höjts från 14 till 16 år. Därjämte innehåller lagen en bestämmelse om att maximiarbetstiden för minderårig mellan 13 och 14 år skall begränsas till 8 timmar, att nattarbete för minderårig skall begränsas till samma tid samt att nattarbete i hvarje fall endast får ske hvar tredje vecka. Man har också velat skydda de minderåriga, som användas vid lättare arbete, till budskickning och såsom springpojkar, genom att tillförsäkra dem en oafbruten hvilotid af 11 timmar.

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
Forts.

En lucka finnes likväl i lagen, nämligen den, som handlar om skyddet för barnsängskvinnor. Visserligen har den tid, som de hafva rätt till frihet, utvidgats till 2 veckor före barnsängen och till 6 veckor efter densamma, men man har icke kunnat föreskrifva någon ovillkorlig frihetstid, ty det skulle naturligtvis medföra, att de borde hafva ersättning under den tid de äro förhindrade att arbeta, och förrän lagen om moderskapsförsäkring kan blifva antagen, måste kvinna med läkares tillåtelse medgifvas rätt att tidigare börja arbeta. Denna lucka kan emellertid blifva fylld när en sådan lag blir antagen.

Arbetarna hafva också fått sig tillförsäkrad rätt att, när en inspektör inställer sig vid ett arbetsställe för att inspektera, genom ombud kunna få sina önskingar till honom framställda, och åläggas han taga dem under pröfning.

Slutligen medger lagen rätt för Kungl. Maj:t att i vissa fall få skärpa bestämmelserna i lagen och äfven att i vissa fast mycket begränsade fall få mildra dem.

Jag behöfver väl antagligen icke vidare utveckla lagens innebörd. Första kammaren har, såsom herrarna veta, antagit utskottets förslag oförändradt, och jag är öfvertygad om, att Andra kammaren icke skall draga i betänkande att antaga en lag, som har till ändamål att skydda arbetarna från olycksfall och ohälsa och de minderåriga för öfveransträngning.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till § 1.

Herr Hildebrand: Herr vice talman, mina herrar! Jag har icke begärt ordet för att försöka förbindra den kompromiss, för hvilken herr Hamilton talat så vackert. Första kammaren har redan godtagit detta förslag, och det är ju alldeles klart, att Andra kammaren kommer att göra detsamma, men det finnes några saker, delvis af principiell natur, som här fastställts — eller kanske snarare sagdt icke fastställts — och detta har föranledt mig att begära ordet för att i allra största korthet något belysa dessa saker.

Först ber jag då att få anknyta mig till ett anförande, som statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet hade i Första kammaren, och hvilket jag var i tillfälle att åhöra. Han framhöll där, att det naturligtvis måste vara till industriens nytta, att den arbetarstam, ur hvilken arbetarne tagas, är så sund och god som möjligt, och att sålunda en arbetarskyddslagstiftning är både till landets och till industriens bästa. Däröfver synes mig icke kunna finnas något

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

tvifvel. Om man har framtiden i sikte måste det vara riktigt, att kvinnors och barns arbete begränsas samt att skyddsåtgärder verkligen finnas äfven för männens arbete. Men om skyddsåtgärder vidtagas på ett opraktiskt sätt eller bli för ingripande, kan det inträffa, att de bli till skada icke endast för industrien, utan äfven för landet och arbetarna själva. Man kan tänka sig, att det blir en sådan kontroll öfver maskiners användande och sådana arbetsanordningar, att vissa industrier behöfva nedlägga sitt arbete, och härför skulle naturligtvis ej blott dessa industrier utan äfven landet och arbetarna lida. Man är här inne på ett mycket ömtåligt område, ty denna lagstiftning måste oafbrutet anpassas efter nya förhållanden. Det gäller här att gå försiktigt fram, så att man tillvaratager arbetarnas bästa på samma gång, som man söker undvika att i onödan skada den industri eller det näringslif, som landet behöfver.

Nu har herr Hamilton, utskottets ärade ordförande, uttalat, att det nu föreliggande förslaget är mycket acceptabelt. Detta innebär naturligtvis, att de olika synpunkterna här på ett tillbörligt sätt beaktats. Jag skulle då såsom min meuing vilja framhålla, att jag icke tror, att någon person inom Riksdagens båda kamrar kan uttala, att detta förslag är acceptabelt, om man nämligen däri inlägger ett mycket kategoriskt omdöme, detta helt enkelt därför, att jag icke tror det finnes någon enda ledamot af Riksdagen, som fullt kan öfverblicka hela innebörden och alla konsekvenserna af denna arbetarskyddslagstiftning.

Ser man på den allmänna läggningen, så skiljer den sig från föregående lagstiftning däruti, att man hittills uppräknat de näringsområden, som skulle ligga under lagen, under det att man gör denna lag *allmängiltig*, endast med ett fåtal undantag. Det är icke endast industri och handverk och den del af jordbruket, där maskinella anordningar användas, som komma under lagen, utan äfven hvarje kontor, hvarje handelsbutik. Tänker man sig in i det verkliga innehållet af de båda första paragraferna, kommer man därhän, att om t. ex. en läkare i sin privata praktik har en sjuksköterska till sin hjälp, så kommer arbetsförhållandet mellan läkaren-arbetsgifvaren och sjuksköterskan-arbetaren in under denna lag, och en hel del rätt besynnerliga trakasserier kunna bli följden däraf. Den kontrollerande myndigheten kan skicka upp ett ombud till läkaren för att se efter, att sköterskan användes i enlighet med lagens föreskrifter. Här kan äfven bli en kontroll öfver ett kontor, som ingen egentlighet tänkt sig, och som torde vara alldeles onödig. Hvad jag således först velat framhålla är, att jag icke tror, att någon har fullt klart för sig, hur vidsträckt lagen blir, utan man kommer här ut i tomma luften.

Vidare skulle jag vilja påpeka en brist på precisering. Denna brist är rätt naturlig, ty det är så stora skiljaktigheter mellan olika näringsgrenar, att det icke är så lätt att i lagen intaga bestämmelser, som passa för alla förhållanden. Men om herrarna se på de första paragraferna här, så finna herrarna t. ex. i § 3 ett sådant uttryck som: »Arbetsgifvare är pliktig iakttaga allt, som i afseende å arbetslokaler» etc. »skäligen kan anses af nöden». Hvad menas med

skäligen? I § 4 mom. c) heter det, att »Kar, bassänger» etc. »skola, därest så *lämpligen* kan ske, vara behörigen kringgårdade». Hvad menas med *lämpligen*? I § 5 mom. b) finnes återigen uttrycket »skäligen», i mom. e) finna vi uttrycket »*tillbörligen*», i mom. j) heter det: »arbetet bör, där dess natur det medgifver» etc. Hvad menas med att *arbetets natur det megifver*? Af dessa och dylika uttryck kan man få fram rätt mycket: I § 17 till exempel står: det »synnerlig fara». Hvad menas med »synnerlig» i detta uttryck? Så kan man gå från paragraf till paragraf och finna, att hela denna skyddslag är så allmänt formulerad, att man icke blott icke kan överblicka lagens verksamhetsområde, utan icke ens kan verkligen tänka sig in i, hvad lagen afser att bestämma. I den konselj, där finansministern anmälde lagrådets pröfning af det första förslaget, uttalar herr statsrådet och chefen för finansdepartementet också, att med den föreslagna lagen ej åsyftades att framlägga en fullständig skyddslagstiftning, utan att den i väsentlig mån vore att anse såsom en grundval, på hvilken den kompletterande speciella lagstiftningen skulle bygga vidare. Sälunda uttalar här den föredragande ledamoten af regeringen, att det icke ens är meningen, att man här skulle ha en fullständigt utförd skyddslagstiftning, och jag skulle vilja erkänna, att det ligger nog i sakens natur, att det icke kan vara annorlunda. Han tillägger emellertid att »fullt konsekvent har nu angifna tankegång dock icke tillämpats på lagförslaget, särskildt af det skäl, att man tvekat att till administrativ reglering öfverlämna, hvad som redan gällde som lag». Sälunda är hela förslaget byggt därpå, att en allmän ram skall fastställas af båda statsmakterna, och att sedan inom denna ram det skall öfverlätas åt Kungl. Maj:t att med användande af Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftningsrätt utfylla inom lagens stora vida ram med kompletterande speciella bestämmelser. Nu är det tämligen klart, att Riksdagen icke i dag kan fullt överblicka, huru vid den fullmakt är, som Kungl. Maj:t härmed erhåller. Ur ren konstitutionell synpunkt skulle en del invändningar kunna göras häremot, men det är naturligtvis icke nu platsen att framställa dem. Det hela är ju tillrättalagdt så, att Riksdagen kommer att godkänna det och gifva Kungl. Maj:t denna vida fullmakt. Hufvudfrågan är endast, hur denna fullmakt kommer användas, och hvilken innebörd Riksdagen gifver fullmakten.

Den generella fullmakten finnes i § 7 i arbetarskyddslagen. I § 7 står: »Finnes för tillämpningen af 3 § i afseende å visst slag af sysselsättning eller användande af visst slag af maskin, redskap eller arbetslokal behof af närmare föreskrifter, ankommer på Konungen att utfärda sådana föreskrifter.»

Kungl. Maj:t har sälunda rätt att utfärda närmare föreskrifter. Hvad menas då med närmare föreskrifter? Ordet »närmare» är naturligtvis i och för sig ett mycket elastiskt ord. Man får gå tillbaka till paragrafens historia så att säga för att komma underfund med hvad detta kan innebära. — Vidare får Kungl. Maj:t i § 16 en viss rätt att göra undantag, och det är äfven en del af den fullmakt, som Riksdagen här skulle lämna Kungl. Maj:t. — Det första förslaget

Ang. lag om
arbetarskydd.
Forts.

Ang. lag om arbetar-skydd.
(Forts.)

återfinner man i den kungl. propositionen på sidan 80, där det talas om, att Kungl. Maj:t får rätt att utfärda »ytterligare föreskrifter». När förslaget kom till lagrådet, kom detta med en mycket, mycket hårdhänt och grym kritik öfver denna paragraf. Man finner af lagrådets uttalande här att tre af lagrådets fyra medlemmar nämligen justitieråden Sundberg och Skarstedt samt regeringsrådet Ernberg ansågo, att hela denna paragraf borde utgå utan att ersättas af någon annan bestämmelse. Det påpekades att innebörden af paragrafen är så gränslös vidsträckt genom detta uttryck »ytterligare föreskrifter», att Kungl. Maj:t skulle kunna utfärda en föreskrift för vissa industrier om införande af normalarbetsdag, utan att Riksdagens medgifvande skulle behöfva inhämtas. Dessa herrar inom lagrådet påpekade äfven, att det här gäller att utfärda föreskrifter, hvilkas öfverskridande skulle föranleda tillämpning af en del straff- och bötesbestämmelser, så att det hela icke vore så oskyldigt. Med anledning af den kritik lagrådets majoritet nu kommit med, ha finansministern och Kungl. Maj:t omformulerat paragrafen närmast i öfvensstämmelse med den anmärkning, som den fjärde ledamoten af lagrådet, justitierådet Borgström framkom med. Äfven han ansåg § 7 illa formulerad, men trodde, att det skulle kunna hjälpas med en omformulering. Finansministern har då låtit omformulera paragrafen, så att i stället för orden »ytterligare föreskrifter» och med hänvisning till ett par föregående paragrafer det nu skulle stå endast »närmare föreskrifter». Ordet »ytterligare» har alltså ersatts med ordet »närmare». Nu är det tämligen klart, att därmed har en inskränkning gjorts, men icke synes uttrycket »närmare föreskrifter» så synnerligen klart, tvärtom. Nu finnes det emellertid i statsrådsprotokollet från det tillfälle, när finansministern föredrog lagrådets utlåtande, ett uttryck, som är af rätt stort intresse. Där står nämligen, att »ytterligare föreskrifter» utbyts mot uttrycket »närmare föreskrifter» i ändamål att tydliggöra, att här endast är fråga om *preciserande detaljföreskrifter*. Det synes mig, att det hade varit lyckligare, om uttrycket »preciserande detaljföreskrifter» kommit in i lagen i stället för »närmare föreskrifter». Då hade större klarhet rådt om, hvad som menas med det där elastiska uttrycket i § 7. Så har icke skett, men man har en möjlighet att klargöra innebörden genom hvad som skrivits här i statsrådsprotokollet. Om herr finansministern varit här nu, hade jag vänt mig till honom med en vördsam hemställan, att han måtte ytterligare till protokollet afgifva en förklaring, hvad som skulle menas med uttrycket närmare föreskrifter. Regeringsmedlemmarne ha ju emellertid hastigt blifvit bortkallade till konselj, och jag får därför vända mig till utskottets högt värderade ordförande med samma hemställan i förhoppning, att han måtte ytterligare stryka under att, när utskottet godkänt ordalagen »närmare föreskrifter», det då afsett vissa preciserande detaljföreskrifter och icke något annat.

Jag vill taga ett exempel för att belysa, hvad detta kan innebära. Antag, att inom en industri en ny typ af maskiner har anskaffats. Under första tiden, då arbetarna äro ovana vid maskinerna och kanske icke nödiga skyddsföreskrifter utfärdats, blir det måhända

några olycksfall. Det blir naturligtvis klagomal och begäran, att Kungl. Maj:t skall utfärda närmare föreskrifter. Då kan det naturligtvis vara i sin ordning, att Kungl. Maj:t utfärdar en del föreskrifter om behöfliga skyddsanordningar, för att maskinerna skola kunna skötas utan den fara för arbetarnas lif och hälsa, som visat sig förefinnas. Men det skulle också kunna tänkas, att Kungl. Maj:t helt enkelt utfärdade *ett förbud* mot dessa maskiners användande. Är det nu dyra maskiner, inköpta för att modernisera den svenska industrien, skulle detta naturligtvis kunna drabba industrien mycket hårdt och göra den mindre konkurrenskraftig gentemot utlandet. Således: är det meningen, att Kungl. Maj:t endast skall utfärda preciserande detaljföreskrifter i detta fall om praktiska skyddsanordningar, då synes mig ingenting vara att anmärka, utan allt vara väl bestämdt. Men om Kungl. Maj:t skulle tolka uttrycket »närmare föreskrifter» så, att det kunde bli fullständigt förbud mot sådana maskiner, synes man mig komma in på en väg, där industriens berättigade intressen trädas allt för nära, till landets skada.

Jag har velat rikta uppmärksamheten på denna paragraf, därför att tolkningen af densamma har en så ofantlig betydelse för hela den tillämpning, som själfva lagen kan komma att få. Om lagen kommer att kompletteras med endast preciserande detaljföreskrifter, då vet man någorlunda, hvad som nu beslutas, men om Kungl. Maj:t kommer att gå därutöver, då ha vi icke en aning om, hvad Riksdagen nu går med på, icke en aning om hur den fullmakt, som Riksdagen gifver Kungl. Maj:t i lagstiftningsväg, kommer att verka. Det är, synes mig, sålunda på det sättet att tolkningen af denna paragraf är en synnerligen vital punkt, då man vill bedöma hela lagförslaget.

Jag har emellertid intet yrkande att göra, hvarken nu, eller när vi komma till § 7, utan jag vill nu slutligen rikta en hemställan till utskottets ordförande att göra ett uttalande om § 7.

Herr Räf: Herr vice talman, mina herrar! Det är ju onekligen så, att det är mycket i denna lag, som är väl värdt allt erkännande, och synnerligen bra torde det bli att få denna yrkesfarelag och minderårighetslag sammanförda i en enda lag, så att man vet, hvartill man skall hålla sig i fråga om tillämpningen. Emellertid anser jag dock, att det hade varit mycket, mycket lyckligt, om icke jordbruket hade blifvit indraget under denna lag. Då jag talar om jordbruket, menar jag icke egentligen det större jordbruket utan syftar på det mindre jordbruket och menar att det hade icke bort bli indraget. Jag anser det vara min plikt, eftersom jag varit i utskottet, att här göra ungefär de erinringar, som jag där kunnat göra utan att i alla fall afgifva någon reservation, liksom jag icke heller kommer att göra något yrkande här.

Jag vill då, innan jag öfvergår till själfva lagen, sådan den föreligger här, gifva en liten erinran just angående, så att säga, allt det kommittéarbete, som föregått denna lag. Jag anser på grund af detta kommittéarbete det vara nödvändigt, att Riksdagen har sin stora uppmärksamhet fästad vid kommittéerna och deras uppdrags

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

utförande jämfördt med de uppdrag, de fått af Riksdagen och Kungl. Maj:t. Jag tror, att det är så mycket mera af behovet påkalladt, som vi för närvarande ha rätt så många kommittéer tillsatta, att man ser till, att deras arbete öfverensstämmer med åtminstone de direktiv, som dessa kommittéer fått. Nu är att märka, att denna lags förhistoria, så att säga, hänför sig till bland annat en riksdagsskrifvelse af den 20 maj 1902, men denna riksdagsskrifvelse berör ingenting annat än frågan om en kvinnlig yrkesinspektion. Hvad däremot lagen i dess helhet och allmänt taget har att hänföra sig till, är en af herr David Bergström och en af herr Roos väckt motion år 1903. Den motion, som herr David Bergström då väckte, hade varit väl värd att bli tagen i allvarligt studium, innan vi ha kommit så långt, som vi nu ha kommit. Det är nämligen så, att herr Bergström i denna sin motion, som är ganska vidlyftig — den innehåller en 20 å 30 sidor — specificeradt utför allt, hvad han vill ha fram med den revision, som han önskat. Om herrarna läsa aldrig så väl igenom denna motion, skola ni icke upptäcka på ett enda ställe, att herr David Bergström begär, att jordbruket skall komma in under den yrkesfarelagstiftning, här är ifråga. Ja, jag vågar bestämdt påstå, att icke ett enda ord om jordbruket finns i hela denna motion, och jag har läst igenom den något så när utförligt, icke blott en, utan ett par gånger.

Hvad herr Roos' motion beträffar, sysselsätter den sig endast med frågan om, hur de två lagarna skola tolkas sinsemellan, och man kan icke heller i hans motion finna ett enda ord, som antyder, att han under denna lagstiftning vill ha in jordbruket. Dessa båda motioner remitterades till lagutskottet. Läser man då igenom lagutskottets utlåtande, skall man finna, att lagutskottet håller sig troget till motionerna och i anledning af dem afger sitt utlåtande, och lagutskottet begär icke där något annat än granskning af yrkesfarelagen af den 10 maj 1889, och af minderårighetslagen af den 17 oktober 1900, hvarjämte lagutskottet vill, att gränsen mellan fabriksdrift och handtverksnärning skall så grundligt som möjligt bestämmas i revisionen. I lagutskottets utlåtande finnes ingenting, som tyder på, att lagutskottet önskar, att jordbruket skulle komma in under detta lagförslag. Nu är det vidare att märka, att hvarken 1889 års lag eller 1900 års lag innehålla ett ord angående jordbruket, det vill säga jordbruket ligger helt och hållet utom deras räckvidd.

Dessa omständigheter kunna vara väl värda uppmärksamhet och icke minst kanske med hänsyn till den eventuella tolkning, som lagen till äfventyrs skall få i en framtid. Lagförslaget baserar sig icke på frågan om jordbruket, utan det baserar sig på de gamla lagarna. Det sysselsätter sig endast med handtverket och den stora industrien.

Nå, lagutskottets därefter afgifna utlåtande antogs af Riksdagens båda kamrar, och under den debatt, som då fördes, blef icke heller ett enda ord fälldt, som syftade det ringaste på, att jordbruket skulle indragas under revisionen i fråga. I första kammaren yttrade sig herr Almström, som var den enda talaren där, och i denna kammare var det undertecknad och herr Thorsson, som hade ett litet mellanhafvande med hvarandra. Men icke heller i våra yttranden förekommer någonting, som syftar på, att jordbruket skulle indragas under

denna revision. I den riksdagsskrivelse, som afläts, upptogs nästan Ang. lag om ordagrant lagutskottets utlåtande. I motiveringen till denna riksdagsskrivelse finns icke heller någonting, som antyder, att jordbruket skulle indragas under ifrågavarande lagstiftning. arbetar-skydd. (Forts.

Lägga herrarna vidare märke till den af Kungl. Maj:t tillsatta kommitténs sammansättning, få ni bestämdt det intrycket, att det var afsikten, att denna kommitté skulle sysselsätta sig med och yttra sig öfver de gränser, som dessa två lagar förut ej tillräckligt bestämt, jämte bestämmelser om kvinnlig yrkesinspektion och därtill hörande lagar.

Läser man vidare igenom det kungliga direktivet till kommittén i fråga, hvilket ligger här framför mig, kan man icke heller deraf utläsa, att kommittén skulle sysselsätta sig med jordbruket, utan endast med de lagar jag antydt. Det är skada, att tiden är så långt framskriden, annars hade det varit mycket intressant att läsa upp såväl klämman i lagutskottets hemställan som riksdagsskrivelsen, liksom äfven det kungliga direktivet till kommittén.

Nu är att märka, att denna kommitté synes — åtminstone framgår det till stor del af det arbete, som den utfört — också ha uppfattat saken på det sätt, som jag antydt. Det kan man förstå utaf, hur kommittén inhämtat yttranden från olika personer och sällskap. Den har t. ex. icke inhämtat något yttrande från hushållningssällskapens förvaltningsutskott, utan det är endast Konungens befallningshafvande, magistrater och kronofogdar och industri- och handverksrepresentanter, som aflämnat sina yttranden till kommittén i fråga. Jag ber därvidlag få hänvisa till det betänkande, kommittén aflämnat till regeringen, och jag tror, att herrarna skola besanna riktigheten af mina ord.

Vidare har kommittén i fråga haft åtskilliga sammanträden med arbetsgifvare och arbetare inom industrien och handverket, men uti kommitténs betänkande står icke nämndt ett enda fall, då den haft några sammanträden med arbetsgifvare eller arbetare från jordbruket. Äfven detta är ganska karakteristiskt i afseende på kommitténs arbete.

Nu synes det sålunda, att kommittén hade bort stanna vid de uppgifter, som den, efter hvad jag relaterat, hade fått sig af Konungen anbefallda. Men i stället måste man nästan komma till den slutsatsen, att döma efter lagförslaget, att kommittén i fråga rent af upptagit frågan om jordbruket som ett hufvudmoment. Då jag säger, att det är ett hufvudmoment, syftar jag därmed på att antalet fabriker endast är 11,261 och antalet handverk 61,362, under det att jordbruksandelarna äro 356,958. Man kan väl åtminstone erkänna, att kvantitativt taget, det vill säga efter mängden, har man här jordbruket som en hufvudpunkt, snart sagdt, i det föreliggande förslaget. Därmed har jag ingalunda påstått, att kommittén i afseende å jordbruket gått så specifikt till väga i alla hänseenden, som i afseende å öfriga saker. Men kvantitativt, som sagdt, efter antalet, är det väsentligen jordbruket, som härvidlag kommer att drabbas af dessa bestämmelser. Det hela ger det intrycket, som jag sade från början, att man väl må lägga märke till de kungl. kommittéerna, så att när

Ang. lag om arbetarskydd. Forts.) resultatet af deras arbete ligger på bordet, det öfverensstämmer såväl med det uppdrag, som Riksdagen gifvit Kungl. Maj:t och som Kungl. Maj:t i sin tur lämnat kommittén, ty om man någonsin hållit på Riksdagens rätt i det fallet, tror jag, att det är under vår tid.

Detta kommittéförlag remitterades sedan och gick då ut till hushållningssällskapen och järnkontoret och Konungens befallningshafvande, och hur det blef mottaget där, framgår af finansministerns yttrande, då han säger, att talrika anmärkningar, som framstälts mot jordbrukets inbegripande under lagen om arbetarskydd, ha låtit sig höras. Det var det omdöme förslaget fick, då det verkligen kom ut till jordbrukets representanter.

Eftersom det nu är ett faktum, att det gått på det sättet, som det har gått, anser jag dock, att den förhistoria, som ligger bakom denna händelse, må få lof att inverka på den tolkning af de föreskrifter, som härrefter kunna bli en följd af ett antagande af detta lagförslag.

Beträffande frågan om hvad som nu verkligen i afseende på jordbruket ligger inom lagens tillämplighetsområde, torde det vara bäst, att hvar och en i sin stad tar fram förevarande lagtext och gör en undersökning af, hvad som däri förekommer. Då vill jag säga, att hvad jag i detta afseende finner vara styrande så att säga för hela lagförslaget i afseende å jordbruket, är hvad som förekommer i sista stycket af § 1, som är väl värdt att läsas: »Beträffande arbete inom jordbruket skall denna lag äga tillämpning *allenast*» — för att icke utsträcka det för långt — »i hvad den äsyftar att förekomma olycksfall» — sålunda icke i afseende å ohälsa etc., utan endast vid olycksfall — »vid användande af maskinella hjälpmedel» — här är det sålunda begränsadt till detta ord — »eller sådana ångpannor, kokare eller andra kärl under tryck, som genom explosion kunna förorsaka olycksfall». Denna bestämmelse bör man behålla väl i minnet, då man i öfrigt genomgår hela lagförslaget. Behåller man nämligen uttrycket från denna mening och tillämpar dem sedan, märker man, att jordbruket drabbas af bestämmelserna i 3 §, där det står, »att arbetsgifvare är pliktig iakttaga allt, som i afseende å arbetslokaler, maskiner och redskap eller eljest med hänsyn till arbetets natur skäligen kan anses af nöden för att skydda hos honom sysselsatta arbetare mot olycksfall och ohälsa i arbetet». Läser man nu detta i sammanhang med förut citerade stycke, finner man att lagparagrafen måste tillämpas på jordbruket.

Fjärde paragrafen börjar med orden »till förekommande af olycksfall i arbetet». Då har man att tänka efter, hvilka af dessa olycksfall äro att hänföra till skada af maskiner, redskap etc. Om en person till exempel är ute och kör och kommer under ett hölass eller ett träd faller öfver honom, torde detta sålunda icke falla under lagparagrafen. Men däremot gäller det i fråga om maskinella anordningar, så att denna 4 § träffar jordbruket med stöd af § 1 på grund af hvad i momenten a) och äfven i b) står taladt om att vissa maskinella anordningar, till exempel hissar, kranar, hängbanor och andra transportanordningar, hvilka skola underkastas besiktning.

Vidare ha vi sådana bestämmelser i punkten f), där det talas

om motorer, i punkten g), där det talas om maskiner och transmissioner, som medföra fara för arbetarna. Jag kan ju icke uppräknat, till hvilken punkt uttrycken hänföra sig, det skulle ta alltför lång tid, men om herrarna ha texten framför sig, är det lätt att se efter. — Det står vidare i en punkt taladt om arbetsmaskin, som medföra fara för arbetarna. Äfven bestämmelsen i sista stycket af denna punkt träffar jordbruket, då det nämligen talas om svänghjul, remskifvor och andra roterande maskindelar. Detta gäller äfven om bestämmelserna på följande sida, eller sidan 28, om till- och frånslagning af transmissionsrem och likaså om hvad som står i punkten m) om rengöring och smörjning af maskin eller transmission, samt hvad i punkten n) står taladt om ångpanna, kokare eller annat kärl under tryck, som äro speciellt bestämda i 1 §. Vidare gäller det äfven punkt q), försåvidt som det står i öfverensstämmelse med 1 §. Därefter träffa vi något i 6 §, nämligen föreskrifter om hvad arbetarna böra iakttaga för att undvika olycksfall och ohälsa i arbetet, d. v. s. olycksfall, försåvidt de komma af de maskinella anordningarna.

Enligt § 7, hvilken, såsom herr Hildebrand nyss anmärkte, är en allvarlig punkt, kan Konungen komma i tillfälle att till och med förhindra användandet af visst slag af maskin eller redskap eller arbetslokal.

Sedan står i 10 § någonting, som rör jordbruket. Vidare ha vi — jag skall icke upptaga tiden med uppläsning — någonting som står i 17 §, därpå någonting i 23 §, där det nämligen är fråga, om hvem som skall inspektera detta jordbruk i afseende på maskiner och dylikt. Jag ber att få betona, eftersom det här och hvar sagts, att det skulle vara de kommunala myndigheterna, som skulle ombesörja denna inspektion, att det *icke* är så, utan att denna inspektion skall verkställas af underinspektörerna. Det är vidare icke heller så, att kommunerna skola aflöna dessa underinspektörer, utan det sker på statens bekostnad, såsom i fråga om inspektörerna. Beträffande återigen de kommunala tillsynorganen står därom taladt i samma paragraf på sidan 38. Hvad dessa ha att göra, är icke så lätt att säga, ty det finns ingen specifikation däröfver, man vet endast, att det är fråga om tillfälligt arbete, såsom byggande etc. i kommunen.

Vidare ha vi att fästa afseende vid 24 §. Läs herrarna igenom sista stycket af denna paragraf, finna ni, att det är en hel massa anmärkingar, som där kunna göras i afseende på tillämpningen beträffande jordbruket. Särskildt torde böra erinras om, att ifall dessa tillsynsorgan brista i fullgörandet af hvad som åligger dem och icke öfvervaka hvad de skulle, Konungens befallningshatvande äger rättighet att utse en person, på hvilken öfverflyttas tillsynens utöfvande, och till denna person får kommunen i fråga betala ersättning.

I 25, 29 och 38 §§ förekommer likaledes åtskilligt, som berör jordbruket. I den 46 § går lagen verkligen så långt ner, att den träffar till och med bonddrängarna, ifall de nämligen skulle ta bort eller försätta ur bruk skyddsanordningar. De kunna då straffas under vissa förutsättningar med böter från fem till och med 200 kronor.

Härmed har jag i största korthet genomgått detta lagförslag och velat fästa uppmärksamheten på hvad vi verkligen ikläda oss, ifall

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

vi antaga denna lag äfven att gälla beträffande jordbruket, och härmed har jag också inför kammaren lättat mitt samvete, åtminstone så tillvida, att hvar och en lätt bör kunna se hvad han drages in uti genom att rösta för denna lags tillämplighet jämväl på detta område.

Nu frågar man sig kanske: då jag har så pass många erinringar mot lagen att göra, hvarför har jag då icke reserverat mig mot hela lagförslaget? Jo, för det första — och det har jag ju förut sagt — är jag i det väsentliga uti hela detta lagförslag öfverens med utskottet och det är endast i fråga om dess tillämplighet äfven för det mindre jordbruket, som jag har dessa allvarliga invändningar att göra. Vidare torde det hafva sett ganska underligt ut, om jag ensam af Andrakammar-representanterna skulle gentemot utskottets öfriga Andrakammar-medlemmar och jämväl hela Förstakammarafdelningen af utskottet hafva afgifvit reservation. Det hade väl kanske förefallit bra förmätet och till och med mer än vanligt konservativt. Ty det är ju så, att om en högerman ej går med på hvarje äfven orimlig nyhet, så är detta rysligt konservativt. Vidare har jag på goda grunder tänkt som så: Uppträder jag som reservant, så uppretar jag därmed bara så mycket värre åtskilliga andra att bliuva ännu ifrigare anhängare af hvad jag reserverat mig emot. Jag vill emellertid säga till sist, att hvad som egentligen bestämt mig för att icke afgifva någon reservation härvidlag är en omständighet, som jag måste gifva kammaren del af genom en skrivelse, hvilken jag själf satt upp för att få den ordagrant intagen i protokollet: »Från medlemmar inom det parti, jag tillhör, uppställdes inom särskilda utskottet nr 1 det *oeftergiftiga villkoret* för ett enigt utskottsbeslut, att åtminstone det *mindre* jordbruket skulle undantagas ifrån lagens tillämpningsområde. Men alldenstund vi sakna någon afgörande bestämmelse för hvad man skall förstå med större jordbruk till skillnad från mindre jordbruk utgingo vi därifrån, att det *större* jordbruket kännetecknas däraf, att det för drifvande af tröskverk och gårdens andra arbetsmaskiner i allmänhet använder sig af mekanisk kraft, under det att det *mindre* jordbruket för liknande ändamål ungefär lika allmänt använder sig af organisk kraft för drifvande af kreatursvandringar. Med angifvande af denna bestämmelse och lika tydligt angifvande af ändamålet med dess användande i föreliggande fall yrkade vi inom utskottet på att orden »Kreatursvandringar äro inbegripna» skulle utgå ur sista stycket af § 1 i det kungliga förslaget. Men då beslöt utskottet, att stryka ej blott dessa ord utan äfven orden »För tillvaratagande, utvecklande eller tillgodogörande af mekanisk kraft», hvarigenom vår mening i någon mån förvanskades. Men då ifrån auktoritativt och mest ledande håll inom utskottet offentligen försäkrades, att den af utskottet nu gjorda strykningen skulle anses innebära, hvad vi sålunda begärt, förklarade jag mig ej komma att afgifva den reservation, som jag annars redan skrivit och lagt på bordet. Detta är nu det historiska förloppet och orsaken till såväl den i kungl. lagförslagets 1 § gjorda förändringen, som ock att jag ej afgifvit någon reservation. Och förutsatt att under lagförslagets behandling i denna kammare intet försök göres att upphäfva eller

på annat sätt än jag nu gjort tolka utskottets beslut att ur Kungl. Maj:ts lagförslag stryka orden: »För tillvaratagande, utvecklande eller tillgodogörande af mekanisk kraft, kreatursvandringar därunder inbegripna», låter jag mina öfriga betänkligheter mot lagförslagets tillämpningsområde fara. Dock betonar jag ännu en gång, att hvarje för i synnerhet det mindre jordbruket intresserad medlem af denna kammare må se sig noga före och tänka på de allvarliga följderna af detta lagförslags antagande.»

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

Herr Söderberg i Stockholm: Herr vice talman, mina herrar! Att herr Hildebrand begärde ordet i denna fråga, kan jag mycket väl förstå, då han vid behandlingen af detta lagförslag inom utskottet icke haft tillfälle att där utveckla sin talan. Men att herr Räf så utförligt motiverade sin ståndpunkt, då han haft möjlighet därtill i utskottet men *icke* reserverat sig, är för mig ganska svår fattligt.

Jag begärde ordet emellertid närmast med anledning af hvad herr Hildebrand sade, för att hvad han sagt icke skall stå oemotsagdt. I ett par punkter är jag ense med herr Hildebrand och det är, då han anser, att lagen är ganska otillfredsställande i synnerligast paragraferna 4 och 5. Där stå orden »skäligen» och »tillbörligen» etc., och det var detta, som herr Hildebrand bland annat vände sig emot. I den motion, som väckts af mig och min kamrat, yrkades också, att dessa ord skulle tagas bort. Men herr Hildebrand har icke haft något sådant yrkande. Vi ha äfven stridt för det i utskottet, men icke fått bort det, och när vi nu höjt oss för det och gått med på det, tror jag äfven, att herr Hildebrand å sin sida kan känna sig ganska tryggad — äfven han. Man har sagt oss att det ligger i sakens natur, att lagen måste ha en sådan affattning, att det icke kan blifva precisa föreskrifter, utan att lagförslaget endast kan gifva allmänna grundlinjer, som man har att följa. Jag tror heller icke att herr Hildebrand har någon verklig mening med det han säger sig önska, nämligen att de ifrågakvarande paragraferna skulle blifvit affattade i den bestämda form, som han tyckes anse att de måste hafva. Jag är icke riktigt övertygad om det.

Den andra väsentliga erinringen han har att göra, var den, att det skulle läggas för stor makt i Kungl. Maj:ts hand genom 7 § uti första afsnittet af lagförslaget. Jag skall säga med detsamma, att enda möjligheten för oss å vår sida att gå med på denna lag har just varit den, att Kungl. Maj:t kommer att få denna rätt. Ty annars måste vi naturligtvis hafva påyrkat, att dessa bestämmelser skulle blifvit mycket mera detaljerade, därför att de eljest icke skulle täcka alla de fordringar, som man måste ha på en effektiv skyddslagstiftning. Det ligger således i sakens natur att det måste mer till, och detta mera, som måste till, det ge vi regeringen rätt att utfärda efter chefsmyndighetens och sakkunniges hörande. För att visa behovet af sådana ytterligare föreskrifters utfärdande vill jag endast hänvisa herr Hildebrand till den P. M., som en stor del af våra arbetargrupper afämnat till regeringen, när de sattes i tillfälle att yttra sig öfver kommittéförslaget. Där uppräknas en hel del af våra farliga kemiska industrier och andra farliga industrier, där det är mycket starkt

Ang. lag om af behovvet påkalladt att få ytterligare skärpta föreskrifter utöfver arbetar-skydd.
(Forts.)

dem, som finnas i denna lag, och hvilka redan tillämpats i stora industriländ såsom till exempel Tyskland, men man har afstått från att föra den saken längre, därför att det öppnats möjlighet att detta skulle kunna ske genom af Kungl. Maj:t utfärdade förordningar.

Jag hade tillfälle att redau vid remissen af förslaget till utskottet säga min mening om detsamma och hvad som jag ansåg mest i behof af att bättras på i lagförslaget; och jag gjorde det sedan i den motion, som jag och herr Eriksson i Grängesberg väckt. Vi ha i utskottet fått igenom — det måste jag ju medgifva — en hel del af våra önskemål. Men vi hafva ju — såsom man lätt förstår — måst, för att en sådan viktig fråga skall kunna ha utsikt till framgång, försöka få ett enigt utskott, och för att komma till denna enighet hafva vi därför gifvit efter på en del af de anhållanden, som vi framställt i vår motion. Då tror jag också, att när man å ömse sidor gått hvarandra tillmötes så långt som nu har gjorts, att äfven herr Hildebrand kan känna sig lugn. Han har ju beträffande de synpunkter, som han förfäktat här, särskildt i fråga om hans farhåga för innehållet af 7 §, haft partikamrater i utskottet, som bevakat hans intressen, och jag tror icke, att han själf vill bestrida, att de icke bevakat dessa tillräckligt starkt i utskottet; och när de nu anse sig kunna gå med på detsamma, tror jag äfven, att han bör kunna göra det.

Nu vill jag endast säga ett par ord till herr Räf och detta på grund af den nya synpunkt, som han icke ens inom utskottet vidrört, den nämligen att det skulle ligga ett öfverskridande af kommitténs befogenhet genom det förslag, som Kungl. Maj:t kommit med i det afseendet, att lagens skyddsföreskrifter skulle utsträckas äfven till jordbruksområdet. Den kommitté, som tillsattes år 1905, har icke varit bunden uti sin uppgift, när den hade att granska och företaga revision af yrkesfarelagen. Det föreföll väl alldeles naturligt, att den äfven kastade sina blickar utåt för att se, till hvilka områden den nya lagen äfven skulle kunna utsträckas. Och när det nu i alla fall förekommer en mängd maskinella anordningar på jordbrukets område, så ligger det ju i sakens natur, att lika väl som lagen skulle få tillämpning på det mindre handtverket med dess små hjälpmaskiner, samma lag också bör tillämpas på jordbrukets område, så snart maskinella anordningar där äro tillfinnandes. Att sålunda kommittén på något sätt skulle gått ut öfver sin befogenhet, som den fick genom 1902 och 1903 års riksdagsskrifvelser, kan ej med fog påstås. Och hvad heller som, icke vill väl herr Räf betaga Kungl. Maj:t initiativrätt. Kungl. Maj:t hade väl rätt — vill jag tänka mig — att under alla förhållanden och oaktadt det resultat, den ena eller andra kommittén må hafva kommit till, för Riksdagen framlägga hvilket lagförslag han vill och således äfven ett i sådan riktning som det föreliggande. Hans anmärkning drabbar ju sålunda icke kommittén, utan Kungl. Maj:t, i det Kungl. Maj:t tagit sig friheten att inkomma till Riksdagen med ett lagförslag, som utsträcker skyddslagen till jordbruksområdet. Denna rätt till ett initiativtagande har ju regeringen till *alla* frågor; och då förfaller ju fullständigt herr Räfs anmärkning i det stycket. Förut har sagts, och jag tänker, att den

meningen är så stadgad i denna kammare, att man väl icke rimligtvis kan föra den meningen på allvar, att när yrkesfarelagen skall utsträckas till skyddsföreskrifter utöfver hvad som förut varit gällande och att således hithörande bestämmelser på det storindustriella området skall utsträckas till handverk och mindre industrier, man då skulle klippa af och säga, att på jordbrukets område få hvilka maskinella anordningar som helst förekomma, men dithän skola icke lagens bestämmelser sträcka sig. Det är uppenbarligen aldeles orimligt. Beträffande den fara, som herr Hildebrand sade denna lag skulle kunna medföra, nämligen att den skulle verka så, att den afklipper och tilltapper industriens utvecklingsmöjligheter, tror jag bestämdt, att den som varit i tillfälle att höra herr finansministerns svar till en ärad Första-kammarledamot, som hade samma betänkligheter, nog kan känna sig ganska trygg i detta afseende. Jag för min del skulle i stället vilja med anledning af den motivering, som är lagd uti utskottets betänkande, vänligen hemställa till regeringen, att när man skall taga under ompröfning tillämpandet af den rätt, som regeringen får att göra eftergifter ifrån hvad lagen föreskrifver om minderårigas nattarbete, man skall fara fram med så varsam hand som möjligt.

Detta har varit den förutsättning under hvilken vi från vår sida icke hafva hållit på den hemställan, som vi hade gjort, att 16 § skulle utgå ur lagförslaget. Detta hafva vi gjort med den uppfattningen, att när lagen säger någonting till exempel om minderårigas användande i nattarbete, och undantag skola komma till, dessa undantag naturligtvis måste endast vara af den beskaffenhet, som utskottets motivering säger, det vill säga att undantag skola göras, när arbetets natur så påkallar, så att icke den ena industriidkaregruppen efter den andra, därför att rätt till undantag finnes i 16 §, skall känna sig ha liksom en rätt att komma och poeka på Kungl. Maj:ts medgifvande att få göra afvikelser från den paragraf, som generellt reglerar de minderårigas nattarbete.

Ja, herr vice talman, jag tror icke, att någon lång debatt skall i denna kammare nu behöfva ifrågakomma. Det skulle i allt fall väcka en alltför egendomlig anblick, om, då Första kammaren efter några korta erinringar och efter en mycket kort debatt utan någon ändring antagit utskottets förslag, vi skulle få bevittna, att i en sådan fråga meningarna skulle divergera högst väsentligt i Riksdagens Andra kammare. Jag har den förhoppningen, att så icke skall bli fallet, att diskussionen skall begränsas och bli så kort som möjligt, och därmed vill jag yrka bifall till 1 § i utskottets utlåtande.

Herr Persson i Tällberg: Herr vice talman, mina herrar! Jag har två önskemål, som jag skulle vilja uttala. Det ena är, att kammaren måtte bifalla det föreliggande förslaget, det andra är, att vi måtte förskonas från alltför många och långa föredrag.

Jag skall blott be att få säga några få ord med anledning af herr Råfs yttrande. Han medgaf, att det är mycket i denna lag, som är nyttigt och beaktansvärdt, »men», sade han, »det hade varit lyckligt, om icke det mindre jordbruket medtagits». Jag för min del åter finner det vara mycket lyckligt, att det mindre jordbruket med-

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

omtagits i detta förslag. Jag anser det nämligen vara en gärd af rättvisa mot *våra* arbetare, att äfven de få åtnjuta samma skydd som de egentliga fabriksarbetarna. De arbetare, som arbeta i det mindre jordbruket, äro lika mycket värda som andra arbetare, deras lif och deras lemmar äro fullt lika mycket värda som de andras, och därför vågar jag å de mindre jordbrukarnes vägnar uttala som min bestämda uppfattning, att det är en stor fördel och en förtjänst i det föreliggande förslaget, att det mindre jordbruket medtagits. Äfven vi i det mindre jordbruket använda oss af mångahanda slags maskinella anordningar, af maskiner som äro ganska farliga. Jag undrar ändå, om icke till exempel en slättermaskin, som begagnas i det mindre jordbruket, är lika farlig som en slättermaskin, som begagnas i det större jordbruket, så är det väl också med tröskverk, hackelsemaskiner o. s. v., o. s. v.

Nu ville herr Räf uppträda å det mindre jordbrukets vägnar och talade om sitt intresse för detsamma. Jag får säga, att jag är lika intresserad som herr Räf för det mindre jordbruket, och det är i det mindre jordbrukets intresse jag, herr vice talman, yrkar bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Räf anförde vidare, såvidt jag uppfattade honom rätt, att det i vårt land fanns 356,958 brukningsdelar. Just detta stora antal brukningsdelar påkallar ytterligare, såvidt jag kan förstå, att äfven det mindre jordbruket kommer in under denna lagstiftning.

Jag finner sålunda, att alla skäl tala för ett bifall till det föreliggande förslaget.

Herr Olsson i Broberg: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall iakttaga den siste ärade talarens erinran i hans anförande att icke hålla ett längre föredrag. Dock vill jag säga, att jag icke anser, att man i alla fall bör afstå från sin rätt att yttra sig, om man har något att anföra.

Jag är lika mån om det mindre jordbrukets och dess arbetares intressen, som den siste ärade talaren. Men detta kan i alla fall icke hindra mig att i det föreliggande förslaget se föreskrifter, som kunna komma att blifva besvärande för det mindre jordbruket, och som jag anser vara onödiga.

Jag tror nämligen knappast, att man kan påvisa, att i afseende å maskinella anordningar här några synnerligen stora faror skulle förefinnas eller olyckor uppstå, hvarför lagstiftning på detta område är af behovet påkallad. Det tror jag icke. Man må nu läsa denna 1 § med den lydelse, som den fått i utskottets utlåtande, hur man vill, man kan väl i alla fall icke komma ifrån, att *alla* maskinella anordningar å jordbrukets område, maskinella hjälpmedel såsom det heter, komma att falla under lagen. Jag kan icke hjälpa, att jag tycker, att det går bra långt, om hvarje mest primitiva mekaniska anordning — en hästvandring, en hackelsemaskin eller ett tröskverk — skall falla under inspektion, som denna lag föreskrifver, då jag anser, att en inspektion på sådana maskiner är alldeles obehöflig.

Emellertid begärde jag icke ordet för att lägga något hinder i vägen för lagens tillkomst eller för att göra något yrkande, ty jag

har blicken lika öppen som någon af herrarna för hvad som kan vara behöfligt och önskvärdt på detta område, och hvad här är föreslaget med afseende å såväl industrien som det större jordbruket, där det finnes maskinella anordningar af sådan omfattning, att mekanisk kraft anlitas. Jag anser, att det bör vara kontroll där sådan är behöflig, och att icke det större jordbruket, där man har sådana maskiner, som jag nyss nämnt, skall vara undantaget från en kontroll, som förekommer på industriens område, där mekanisk kraft anlitas. Men jag tycker, att det går bra långt, om man skall underkasta alla små maskiner hos dessa småbrukare en kontroll, som kanske kommer att medföra, att de maskiner, som de nu ha, måste stopas. Ty här kunna föreskrifvas kanske många gånger skyddsanordningar, som bli lika dyra, som maskinen är värd.

*Ang. lag om
arbetar-
skydd.
Forts.*

Om, som sagdt, förhållandena varit sådana eller visat sig sådana, att man kunde peka på, att detta vore nödvändigt på grund af osäkerhet och otrygghet på området, hade ju saken haft skäl för sig, men så är efter min mening icke förhållandet. Jag har endast velat påpeka detta och ansett det onödigt att skriva lagen så, att man på detta sätt skulle tillöka lagens verkningsområde. Jag tror därför, att om, som herr Räf framhållit, korrigeringen eller ändringen af denna 1 § hade stannat vid, att man hade sagt »maskinella anordningar med mekanisk drifkraft», så hade man verkligen träffat det, som man velat träffa, nämligen det större jordbruket och dem, som begagna sig af sådana maskiner, som äro farliga för arbetarnas säkerhet. Men denna generella och obegränsade bestämmelse, som här stadgas med afseende å maskinella hjälpmedel anser jag gå för långt.

Emellertid hoppas jag, att då Kungl. Maj:t i alla fall skall komma att i mångt och mycket och nästan öfverallt lämna närmare föreskrifter, som i afseende å lagens tillämpning krävas, Kungl. Maj:t skall komma att taga vederbörlig hänsyn till de erinringar, som här nu göras, och är därför det som jag nu tillåtit mig att uttala detta till den kraft och verkan det hafva kan. Jag förmodar, att Kungl. Maj:t också med hänsyn till de påpekanden, som här gjorts af vederbörande på jordbrukets område med anledning af de remisser, som varit ute, skall taga hänsyn till de meningar och betänkligheter, som från representanter på jordbrukets område kommit till synes.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra, utan jag har bara velat göra dessa erinringar.

Herr Andersson i Knäppinge: Jag skall be kammaren att för ett litet ögonblick också få säga, hvad jag tänker. Jag har också varit med och hört öfverläggningen om denna lag i det särskilda utskottet, fast jag icke har deltagit i beslutet. Det är alldeles så, som den förste ärade talaren här framhöll, att det får väl icke strös blommor öfver en sak, som icke är riktigt fulländad, ty hur det är, kommer kärnan att tränga fram och visa sig. Den har också visat sig i detta fall. Jag för min del kan icke få den uppfattningen om denna lag, att den i alla stycken är så fulländad, som den väl borde vara, ehuru väl jag för min del icke alls är någon motståndare till, att vederbörligt skydd skall finnas mot sådant, som innebär fara för

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

samhället. Men jag har den uppfattningen om denna lag, att den har för litet bestämdhet och för mycket tänjbarhet i hela sin omfattning.

Alltsammans är förut mycket utredt och jag skall därför icke säga så mycket. Men med den bestämda övertygelse, jag har om hur denna lag skall komma att uppfattas hos flertalet af Sveriges jordbrukare, kan jag icke uraktlåta att understryka de obehag och otillfredsställande verkningar, som jag för min del tror, att denna lag kommer att få. Jag instämmer med dem, som hafva ansett, att det hade varit bäst, att jordbruket hade varit undantaget. Statistiken till och med visar, att det icke är mer än $\frac{1}{10}$ af olycksfallen i landet, som belöpa sig på jordbruk och skogsbruk. Jag anser, att denna lag icke kan hafva så stor inverkan på denna siffra, och jag har blifvit ännu mer övertygad därom genom hvad den framstående kammarledamoten herr Daniel Persson i Tällberg, underströk nämligen att lagens tillämpning här skall komma att röra sig — när det gäller jordbruket — om våra slätter- och hackelsemaskiner, hvilka då också skola komma med under inspektion. Då vill jag fråga: hur skall det kunna vara möjligt att då också icke landets många jordbrukare, de mindre också, måste inspekteras?

Det framhålls i utskottet, att inspektionen icke skulle bli effektiv på det mindre landbrukets område, men om jag ser på bestämmelserna i lagen, kan jag icke finna, hur detta kan undgås, och därför måste vi åtminstone tänka oss, att hvarje jordbrukare i vårt land, hvar och en af de 352,903 jordbrukarne, ovillkorligen måste åtminstone en gång om året inspekteras, såvidt det skall kunna bli någon effektivitet med lagen. Ty om det blott skall skrivas en massa lagar, som ej behöfver efterlefas, så kan man ju icke förstå hvad meningen skall vara. Hur skola då dessa små jordbrukare bära sig åt för att kunna skydda sig för de straffbestämmelser, hvilka, såsom man skall finna, om man går igenom alla lagparagraferna, drabba dem, som bryta mot lagens föreskrifter? Om nu en jordbrukare köper en slättermaskin, en annan en hackelsemaskin och en tredje en annan maskin, så är det väl ändå alldeles omöjligt för någon af dessa att tänka sig kunna undgå olycksfall, och jag för min del förstår icke, hur det skall kunna göras skyddsanordningar på slätter- och skörde-maskiner, så att icke en oförsiktig pojke eller dräng skall kunna skada sig; det tror jag icke kan åstadkommas. Jag vill se den underinspektör eller inspektör, som kan komma fram med några förslag i det afscendet, som äro utförbara, så att man kan få effektiva skyddsanordningar. Jag tror för min del, att de svenska arbetarne liksom också jordbrukarne fortfarande liksom hittills skola hafva ambition och själfva söka skydda sig så långt som möjligt, att det icke endast är statsmyndigheterna, som skola skydda folket, utan att man vill väl skydda sig själf hvar och en, hvilket jag tror är det effektivaste skyddet i detta fall. På jordbrukets område är det icke mera maskiner, än jag tror att att hvar och en kan hafva så mycket ambition, att man gör hvad man kan, om man vill behålla lif och lemmar så långt som möjligt, och detta kan nog nås lagens föreskrifter förutan.

Så är det en annan sak, som jag vill peka på. Huru skall denna inspektion kunna utföras? Jag har kommit till det resultatet,

da jag gjort mina beräkningar, att man kan väl i genomsnitt icke beräkna, att dessa underinspektörer, som enligt 23 § 4 mom. äro skyldiga att inspektera äfven jordbruket, för att kunna utföra detta inspektionsarbete med den effektivitet, som jag anser nödig, hinna besöka mer än fem platser om dagen i medeltal, om man tager det stora och det mindre jordbruket i genomsnitt. Om nu dessa underinspektörer åläggas en arbetsbörda af 200 arbetsdagar om året, så kunna de ord besannas, som jag till och med hört från utskottsledamöter, att det är ett absolut otillräckligt antal underinspektörer, som blifvit fastställt; och det står äfven i utskottets motivering, att detta antal icke är så stort, som det enligt gjorda beräkningar kunnat bli. Tager man hänsyn till det verkliga behovet, så kommer man till den enorma siffran af 353 underinspektörer för detta ändamål, och tänka vi då på kostnaderna för dessa, om vi då endast beräkna begynnelselönen till 2,000 kronor för hvar och en, så finna vi, att dessa skulle utgöra icke mindre än 706,000 kronor. Och det är icke nog med lönen, utan därtill komma reseersättningar, och såvidt jag kan förstå — jag har äfven någon erfarenhet i det hänseendet — så kan man icke upptaga dessa jämte dagtraktamenten till en lägre siffra än 10 kronor, och då uppgå dessa kostnader äfvenledes till ett liknande belopp. Skola vi få lagen effektiv och kunna fullgöra de bestämmelser, som den egentligen afser att innebära, ja, då måste vi sålunda komma upp till en utgiftssumma, som väsentligt öfverstiger en million kronor enbart för denna inspektionsverksamhet på jordbrukets område.

För min del kan jag icke förstå, att denna verksamhet kommer att bidraga till annat än en hel massa olägenheter, åtminstone i hvad den rör det mindre jordbruket. Däremot är jag öfvertygad om, att arbetarna äro fullt ut tika väl skyddade under alla förhållanden äfven denna inspektion förutan. Nu vill jag visserligen icke i det fallet yttra mig något vidlyftigare i fråga om tillämpningen af lagen, sådan den blifvit affattad i denna del. Men jag auser mig böra erinra om att det lofvades eller åtminstone sades i utskottet, att Kungl. Maj:ts förslag skulle antagas i det skick det var. Detta har nu icke, såvidt jag kan finna, i denna punkt af utskottets förslag blifvit uppfyllt i verkligheten, med uteslutande af kreatursvandringar — såvidt jag hörde rätt, jag var ju ej med om beslutet. Därför ha nu här upptagits alla dessa små maskiner och redskap, såsom också Daniel Persson underströk, och fastställt, att det sålunda såväl i fråga om slätter- som hackelsemaskiner skall förekomma inspektion. Denna bestämmelse kom in just i detta moment, där det heter, att »till förekommande af olycksfall vid användande af maskinella hjälpmedel eller sådana ångpannor, kokare eller andra kärl under tryck, som genom explosion kunna förorsaka olycksfall». Hade det nu fått stå i stället, som det stod i Kungl. Maj:ts förslag »vid användande af maskinella hjälpmedel för tillvaratagande, utvecklande eller tillgodogörande af mekanisk kraft», så kan jag icke finna annat, än att alla sådana maskiner, som äro drifna med ånga eller explosionskraft, då hade varit någonting, som vi här bort inskränka oss till att intaga i lagen, då ju dessa enligt min åsikt äro mest i behof af en inspektion.

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

Ang. lag om arbetar-skydd. (Forts.) Men att införa maskiner, som drivas med annan kraft, det kan jag för min del icke finna lyckligt, och jag är öfvertygad om att man vid lagens tillämpning skall komma att inse, att lagen i detta afseende icke innehåller väl afvägda bestämmelser.

Jag skall i alla händelser icke göra något yrkande, men jag har velat på detta sätt till protokollet uttala såsom min bestämda åsikt, att lagen icke kommer att bli så väl emottagen, som kanske många håller för troligt.

Herr Hamilton: Herr talman! Jag begärde icke ordet för att bemöta något särskildt här framställt yrkande — något sådant har efter hvad jag hört icke förkommit — utan för att besvara en till mig direkt framställd, fråga af herr Hildebrand. Jag ber då att härvid få hänvisa honom till motiveringen i utskottets betänkande, där det heter: »att den Kungl. Maj:t tillerkända befogenheten begränsats till utfärdande allenast af sådana specialföreskrifter, som påkallats för komplettering af de allmänna bestämmelserna i 3 §». Detta be- träffande § 7.

Om jag icke misstagit mig, framhöll också herr Hildebrand, att lagen icke var juridiskt sedt så väl affattad, som man kunde ha anledning att vänta. Ja, jag är ju icke jurist och kan således icke yttra mig i den frågan. Vi, det praktiska lifvets män, ha egentligen blott ett mål, när vi pröfva lagförslag, nämligen att få dem så skrifna, att de, som skola efterleva lagens bestämmelser, förstå dessa, och därjämte att lagen når sitt mål. Jag ber emellertid att få påpeka för herr Hildebrand, att vi hade förmänen i utskottet att till ledamot ha en person, som betraktas som auktoritet inom Sverige på det juridiska området, nämligen herr Thyrén, och han för sin del fann lagen ur juridisk synpunkt riktigt affattad, och då böjde vi oss för hans mening härvidlag.

Jag nödgas vidare säga ett par ord till herr Räf. Han framhöll nämligen under debatten, att ingen af jordbrukets representanter blifvit hörd öfver kommitténs betänkande. I den kungliga propositionen på sidan 107 har Kungl. Maj:t emellertid framhållit, att kommitténs betänkande blifvit remmitteradt för yttrande till hushållningssällskapen, hvarvid flertalet af dessa funno, att lagen skulle kunna accepteras. Det gällde då icke Kungl. Maj:ts förslag till lag, utan det lagförslag, som kommitterade uppsatt, och som omfattade, såvidt jag erinrar mig, jordbruket i ännu högre grad, än hvad nu är fallet. Jag vill också lugna den siste aktade talaren med att enligt hvad jag tror lagen icke kommer att bli så besvärlig för jordbruket, och för öfrigt, åtminstone hvad mig beträffar kan jag i egenskap af större jordbrukare icke inse, huru jordbrukarne skulle kunna rösta för lagen, därest den icke äfven afser att skydda de arbetare, som sysselsättas inom jordbruket. Jag antager, att det icke finnes någon jordbrukare, som vill ha en maskin, som han vet är lifsfarlig.

Hvad nu kontrollen beträffar, så är den icke hufvudsaken, ty vi svenskar äro vana att vara laglydiga, och framför allt tror jag, att jordbruksbefolkningen kan betraktas som ytterst laglydigt folk. Jag vill verkligen fråga den siste aktade talaren, om vi beträffande öfriga

lagar ha det så ställt, att vi ha en kontrollör, som ligger öfver oss i hvarje fall och ser efter, att vi åtlyda lagarna. Nej! oakadt polismakten på landsbygden är ganska underhållig, äro vi i alla fall laglydiga. Jag antager därför, att jordbrukarne komma att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som lagen i detta afseende innehåller. Jag skall också be att få fästa uppmärksamheten på, att kontrollen icke bör vara afskräckande, ty jag förmodar, att den kommer att ske vid tillverkning och försäljning af maskiner, och jordbrukarna behöfva, sedan yrkesinspektören vederbörligen kontrollerat maskinerna, icke vidtaga någon särskild åtgärd. Om vid inspektionen maskinerna eventuellt skulle underkännas, skulle detta icke leda till annan påföljd, än att Konungens befallningshafvande tar frågan under ompröfning, och först sedan Konungens befallningshafvande utlärdat förbud för maskinens användande i dess dåvarande skick och jordbrukaren bryter mot förbudet, kan han bötfällas. Således äro, som vi se, omgångarna rätt stora.

Ja, herr talman, såvidt jag kan finna, kommer denna lag att medföra mycket obetydlig olägenhet för jordbrukarne, och som jag redan sagt, är det säkerligen ingen jordbrukare, som vill ha till sitt förfogande en maskin, som af Konungens befallningshafvande är förklarad lifsfarlig för hans arbetare.

Herr Räf: Herr talman! — Ja, det tjänar icke mycket till, att herrarna vilja afbryta mig, ty jag kommer ändå att säga, hvad jag vill ha sagdt. — Jag ber att till herr ordföranden få uttrycka mitt hjärtliga tack för hvad han *icke* sade i sitt anförande. Jag sluter däraf, att han därmed bekräftat riktigheten af den framställning, jag gjorde i mitt första anförande. Beträffande åter hvad han verkligen anmärkte mot mig, så får jag säga, att det måste hänga på något misstag. Ty jag sade i mitt första anförande, att kommittén i fråga icke vändt sig till representanter för jordbruket, och detta står jag för. I det betänkande, som kommittén aflämnade, finnes icke något nämnt härom. Hvad jag däremot uttryckligen sade, var det, att Kungl. Maj:t remitterat handlingarna till vederbörande hushållnings-sällskaps utskott, och då fick man det svar, som herr finansministern finner anledning att klaga en liten smula öfver, precis så, som jag anförde i mitt första anförande.

Herr Persson i Stallerhult: Orsaken till att hvarken någon i utskottet eller här i kammaren, som funnit sig böra kritisera lagens innehåll, våga yrka afslag, tycker jag för min del ligger klar. Orsaken är, att vi lefva i en tid, då det knappast gifves någon gräns för inspektion, kontroll och allt hvad det nu heter. Nu är helt naturligt icke heller jag så djärf, att jag skall göra ett yrkande i den riktningen, om jag också kunde känna mig frestad att göra det. Ty det är möjligt, att denna lag kan komma att föra mycket godt med sig, på samma sätt som den lag, i hvars ställe den skall träda, haft sitt goda med sig. Här vill jag endast erinra, att då jag var med i lagutskottet 1899, då den nu uppbädda lagen antogs eller åtminstone var föremål för förberedande behandling i lagutskottet, minnes jag mycket väl de långa debatter, som därvid förekommo och allt, som sades både

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

till förmån för och som anmärkning mot denna lag. Hvad anmärkningarna beträffar, gällde dessa just det, att man hoppades, att jordbruket icke skulle komma att indragas under lagen i fråga. Nu se vi här, att jordbruket fått följa med, och det i en utsträckning, att jag så när kan säga, att undantagsfallen äro sällsynta.

Jag begärde ordet närmast med anledning af herr Daniel Perssons yttrande. Herrarna veta, att jag alltid sympatiserar med Daniel Persson och nästan aldrig uppträder mot honom. Men i detta fall undras mig i alla händelser, om man icke nödgas säga några få ord med anledning af hans ståndpunkt i denna fråga. Jag håller med honom i hvad han yttrade om att arbetarna i det mindre jordbruket och i jordbruket i allmänhet äro lika mycket värda skydd och omsanke som arbetarna i de stora industrierna — det håller jag som sagdt alldeles med honom om. Men i och med detsamma, som man här skall få öfver sig denna lag, så är det väl naturligt, att man gifver sig själf — om man nu är jordbrukare — ett dåligt betyg, om man nämligen icke det ringaste vill, lagföreskrifter förutan, draga försorg om de arbetare man har i sin tjänst, antingen dessa nu tillhöra familjen eller äro lejda arbetare. Man måste nämligen då vara en likgiltig husbonde, då man sålunda finner det vara behöfligt att ha en särskild inspektion, som skall se till att intet företages i afseende å dessa arbetare, utan att inspektionen först gifvit sitt tillstånd härtill. Såvidt jag förstår, ha åtminstone vi bönder varit lika rädda om våra tjänare och arbetare som om våra familjemedlemmar. Vi ha lämnat dem samma skydd som våra egna familjemedlemmar. Men i och med det att man nu antager denna lag, så är det klart som dagen, att man därmed gifvit oss det dåliga betyget, att så snart vi ha en lejd arbetare, så ha vi icke någon omsorg om honom och bry oss icke om, att han blir skadad eller icke. Det är först en inspektör, som skall se till, att vi icke handla så, att det går på tok med honom. Det är ju godt och väl det. Men jag säger, att bönderna ha alltid velat på allt sätt skydda sina lejda arbetare lika väl som sina egna familjemedlemmar.

Hur ställer det sig nu med denna lag, som skall skydda alla? Det är dock här undantag gjordt för ganska många från denna lags tillämpning. Det undantages ju under moment b. arbete, som utföres af medlem af arbetsgifvares familj. Jag skall här taga ett exempel, som icke är så sällsynt. En jordbrukare, jordägare eller arrendator, kan ha 4, 5 eller 6 söner och ha dem alla i sitt arbete. Och han har kanske äfven några döttrar i sitt arbete. Då äro dessa undantagna från lagen. Om man skyddar dem eller inte, det ha inspektörerna icke med att göra, ty de äro helt och hållet undantagna från lagens tillämpning. En jordbrukare däremot, som icke har vare sig söner eller döttrar, utan endast en enda dräng, han faller under lagen. Det står alldeles tydligt, att så är förhållandet. Arbete, som utföres af medlem af arbetsgifvares familj, undantages från lagen, men så snart arbetsgifvaren har en arbetare, som icke tillhör hans familj, så faller han under lagen. På detta sätt blir det ju icke full rättvisa, och detta skydd, som det så vackert talats om, erhålles icke i detta fall.

Och så vill jag säga för min del, att nog är det märkvärdigt,

att sådana här maskinella hjälpmedel skola anses falla under denna lag, och jag hade knappast trott, att det skulle gå så långt, som att, såsom herr Daniel Persson gjorde, hit skulle räknas äfven skörde-maskiner, slättermaskiner o. d. Jag kan icke förstå, hvilka skydds-anordningar, man skulle kunna göra vid sådana maskiner, för att icke olyckor skulle inträffa. Inspektionen och kontrollen beträffande sådana maskiner, som användas snart sagdt vid hvarje jordbruk, större eller mindre, skulle väl rätteligen utöfvas på verkstäderna, där dessa maskiner tillverkas, och där skulle göras alla möjliga inrättningar, så att olyckor i de flesta fall skulle kunna förekommas. Men har jordägaren köpt dessa maskiner, så vet jag sannerligen icke, hvilka skyddsanordningar, en inspektör skall kunna föreskrifva beträffande dem för att förekomma olyckor. Åtminstone räcker icke mitt förstånd till att förstå, hvilka dessa anordningar skulle vara. Det är ju klart, att genom vårdslöshet olyckor kunna inträffa, men det är maskinen i alla fall, som är orsaken, att olyckan händer.

Med denna lag blir ju den fria och själfständiga ställning, som Sveriges jordägare och jordbrukare alltid haft eller ansetts ha, inskränkt i rätt betydlig grad. Att vara inspektör lär väl gå för sig och att föreskrifva hvad andra skola göra, men om dessa föreskrifter äro klokare och bättre, än en praktisk man själf förstår göra, därom kan det nog vara olika meningar. Genom sådana lagar som denna och flera dylika, där endast inspektören och kontrollören skola föreskrifva hvad som skall göras, blir det nästan så, som den, som inte är inspektör eller kontrollör, icke skulle räknas begripa någonting eller icke veta, hvad han skall iakttaga för att skydda sig och de sina. Jag är icke af den uppfattningen, utan jag tror, att de allra flesta göra hvad på dem kommer för att skydda sig och sina arbetare mot olycksfall, så långt det är möjligt. Kontroll kan vara behöflig, men att den skulle gå så långt, som här förutsättes, har jag aldrig kunnat drömma om. Lagen har ju emellertid den nyttan med sig, att det blir ofantligt mycket förvärf för en mängd kontrollörer och inspektörer, och man måtte väl för framtiden se till, att det blir en så riklig mängd sådana, att det åtminstone på det området icke blir tal om någon arbetslöshet.

Jag skall sluta med det, som jag började mitt anförande med, att jag icke skall göra något yrkande, ty det är väl lönlöst. Men i alla fall har jag trott, att denna lag icke behöfver eller bör tränga så långt ned, som här är förutsatt.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet friherre Adelsvärd: Herr vice talman, mina herrar! Ledsamt nog har jag, med anledning af att jag varit kallad till Hans Majestät Konungen, varit förhindrad att åhöra hela diskussionen i denna fråga. Då jag kom in i kammaren, hörde jag ett yttrande af en ärad talare, som jag särskildt fäste mig vid. Han sade, att en maskin är väl icke mindre farlig, om den användes hos en mindre landtbrukare, än om den användes hos en större sådan eller hos en industriidkare. Jag tycker, att han i det uttalandet gifvit en mycket klar blick öfver situationen och påvisat därigenom, huru orimligt det i själfva verket skulle vara att undantaga de små jordbrukarna från lagens bestämmelser, när de

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

använda maskinerna liksom de stora, och jag instämmer äfven med honom, då han sade, att det är väl lika stora skäl att skydda dem, som arbeta med dessa maskiner hos de mindre jordbrukarna, som det är att skydda dem, som arbeta hos de större arbetsgifvarna. Jag anser emellertid, att denna farhåga för lagens utsträckning äfven till de små jordbrukarna, som använda maskiner, är bra öfverdrifven. Det är ju, synes mig — och det har också ett par talare redan framhållit — alldeles naturligt, att hvar och en liten eller stor jordbrukare, liten eller stor arbetsgifvare är intresserad af, att hans maskiner eller anordningar i öfrigt för arbetet äro så beskaffade, att han i möjligaste mån skyddar både sig själf och andra, som äro i hans arbete. Någoting annat vill icke lagen. Den framhåller, att detta är endast en gifven skyldighet, och detta kan ju icke i och för sig vara betungande.

Nu har det framhållits, att detta skulle föranleda en så stor inspektionsapparat, att det skulle bli ytterst betungande och kostsamt. Jag vill då påpeka, att denna inspektion icke är hufvudsaken i denna lag, utan det är den generella föreskriften i § 3, att arbetsgifvare i allmänhet är pliktig att iakttaga allt och göra sådana anordningar, som är nödvändigt för att skydda mot skada i arbetet.

Det är ju gifvet, att man icke kan företaga sådana anordningar, sådana skyddsinrättningar, som absolut förekomma alla olycksfall. Sådana *måste* ju någon gång förekomma. Men säkert är, att, om nödigt aktgifvande göres på faran för skada genom maskinerna, man kan förhindra de flesta olycksfall. Och det vilja naturligtvis alla göra.

Jag vet, att en ärad talare på stockholmsbänken, då jag icke var närvarande, gjorde en särskild anmärkning beträffande § 7 och dess blivande tillämpning af Kungl. Maj:t. Jag har redan af ordföranden i det särskilda utskottet blifvit förekommen, då han har framhållit, att denna tillämpning endast afser, att Kungl. Maj:t skall kunna meddela specialföreskrifter, när sådana finnas nödiga. Det är tydligt, att en så beskaffad bestämmelse som den i § 7 omöjligt kan gifvas en sådan formulering, att en sträng begränsning angifves för dess tillämpning. Men man kan, synes det mig, tämligen lugnt förutsätta, att Kungl. Maj:t icke skall i onödan använda den, och att den kommer att tillämpas med sundt förnuft. Och då är den säkerligen icke för någon arbetsgifvare af någon som helst fara.

Herr Indebetou: Herr talman, mina herrar! Jag hörde till min förvåning herr Daniel Perssons tolkning af § 1 i den här förelagda lagen, och jag hörde äfven samma uppfattning uttalas af herr Carl Persson, och jag förstår mycket väl, att det af utomstående skulle kunna göras en vidsträcktare tolkning än den, som vi i utskottet gjort. Vi hafva därvid stödt oss på professor Thyréns uttalande, att ordet »maskinella hjälpmedel» endast afser sådana jordbruksmaskiner, som drifvas af annan kraft än organisk sådan, d. v. s. ångkraft, vattenkraft o. s. v. Det var under den förutsättningen, som vi i utskottet ansågo oss icke böra reservera oss mot den punkt i lagförslaget, som här föreligger. Men då jag nu hör, att äfven

herr statsrådet och chefen för finansdepartementet gör samma tolkning, som här gjorts gällande af landtmannarepresentanter, så beklagar jag detta, ty då har hela den förutsättning, under hvilken vi i utskottet godkände detta förslag, rubbats. Jag kan för min del icke se annat, än att, om den innebörd, som herr statsrådet i sitt yttrande gaf detta stadgande, är riktig, då kan jag icke stå på den neutrala ståndpunkt, som jag gjort förut, ty det innebär en så vidtgående tolkning öfver hvad vi från högerhåll inom utskottet ansett vara den riktiga, att vi icke kunna göra detta längre. Jag skulle naturligtvis i så fall helst yrka afslag på alltsammans, som i denna paragraf bestämmes om jordbruket, men då detta skulle vara till skada för lagen i sin helhet, hvilken jag anser i öfrigt vara väl affattad, och då jag vidare icke anser, att det större jordbruket bör ha någon möjlighet att undandraga sig de skyddsanordningar för arbetarnas skull, som äfven där verkligen äro behöfliga, så skall jag afstå från detta yrkande. Men jag tror icke, att man bör gå så långt ned, att slättermaskiner, skördemaskiner och dylikt skola komma under lagens kontrollbestämmelser. Då tror jag verkligen, att jordbrukarna ha rätt i sin farhåga, att lagen skall medföra olidliga förhållanden för dem. Jag har velat fästa kammarens uppmärksamhet på detta, ehuru jag för närvarande icke vill göra något yrkande. Men jag anser mig böra meddela kammarens landtmän, att det var under den förstnämnda uttryckliga förutsättningen, vi för vår del ansågo oss kunna gå med på detta lagförslag, och att vi helt och hållet därvid stödde oss på, att professor Thyréns uttalande var riktigt. Är det så, att en annan uppfattning gillas på regeringshåll, då är det klart, att vi ha rätt och skyldighet att intaga en annan ståndpunkt.

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Andersson* i Skifarp och *Olsson* i Blädinge.

Herr *Olsson* i Broberg: Jag är visserligen i viss mån förekommen af herr *Indebetou* genom de erinringar han gjorde, men jag vågar nu efter den förklaring, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet afgaf, verkligen yrka afslag på lagen. Jag gör det icke, därför att jag på något sätt underkänner det goda, som lagen skulle medföra, men då jag hörde från statsrådsbänken med skarpa understrykas, att hvarje småmaskin, som användes vid jordbruket, skulle falla under lagen, och då herr statsrådet äfven särskildt betonade, att det icke är inspektionen, som egentligen är hufvudsaken, utan de skyddsanordningar, som på grund af lagen skulle göras, då vill jag fråga herr statsrådet, huru herr statsrådet skall kunna tro, att dessa enkla landtmän skola förstå sig på att anbringa sådana skyddsanordningar, som af en inspektör skulle godkännas. Jag förmodar, att om det blir fråga om, att några skyddsanordningar skola vidtagas, så måste en inspektör först lämna bestämda föreskrifter om, huru dessa skyddsanordningar skola inrättas; och då är det i alla fall inspektionen, som blir det hufvudsakliga. Emellertid, som saken nu ligger, anser jag, att vi ha ingenting an-

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

nat att göra från det mindre jordbrukets synpunkt än att rösta för afslag på lagen, men jag vill understryka, att jag icke gör det, därför att jag underkänner hvad som är godt i lagen. Jag hoppas, att lagen skall återkomma, om den nu skulle falla. Jag hoppas också, att hvad här påpekats som betänkligt då skall i någon mån modifieras, och lagen preciseras så, att vi åtminstone veta, hvarthän vi komma.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka afslag på det föreliggande lagförslaget.

Herr Wijk: Herr talman, mina herrar! Herr Räf yttrade i början af sitt första anförande, att det skulle verkat besynnerligt, om inom utskottet han ensam skulle reserverat sig mot alla de öfriga. Jag kan för min del icke finna, att ett sådant tillvägagångssätt skulle verkat besynnerligt. Däremot måste jag säga, att jag finner det minst sagdt besynnerligt, att, då herr Räf icke i utskottet reserverat sig utan gått med på utskottets utlåtande, han sedan försöker i kammaren, utan att till det yttre ändra hållning, på allt sätt misstänkliggöra den lag, som här föreligger. När jag använder uttrycket, att det är ett besynnerligt tillvägagångssätt, så är det i själfva verket ett alltför mildt uttryck för hvad jag menar.

Herr Räf har dessutom gjort en framställning af lagen, som icke kan betecknas annat än som skef. Han försöker göra gallande, att föreskrifterna rörande jordbruket i det föreliggande lagförslaget blifvit ett hufvudmoment, då däremot hvar och en kan se, att jordbruket i hufvudsak undantagits från lagen, med ett enda undantag, och att det beröres af sista stycket i § 1 och därmed sammanhängande bestämmelser. Man måste väl då medgifva, om man verkligen ser saken lungt och objektivt, att hvad som här stadgas för jordbruket icke är af den art, att det blir betungande. Det är ingenting annat, som stadgas, än att jordbrukarna icke skola vara undantagna från de skyddsbestämmelser, som man anser nödvändiga vid användandet af vissa »maskinella hjälpmedel, eller sådana ångpannor, kokare eller andra kärl under tryck, som genom explosion kunna förorsaka olycksfall». Det är väl ändå för mycket begärdt, att just jordbruket, hvars respresentanter icke falla under olycksfallsförsäkringslagen och således icke enligt den lagens bestämmelser äro skyldiga att gifva sina arbetare ersättning, om de skadas under arbetet, att just den näringen skulle vara undantagen från hvarje kontroll öfver de maskiner, den använder, som äro af beskaffenhet att kunna medföra fara för arbetarna. Att sådana maskiner skola vara underkastade kontroll, tror jag hvarje människa med vanlig rättskänsla måste medgifva är ett kraf, som icke går för långt, utan verkligen är befogadt.

Men det är icke bara herr Räf, utan också åtskilliga talare efter honom, som ha försökt gifva denna lag skenet af en omfattning, som icke motsvaras af verkligheten. Man drager här fram slättermaskiner, skördemaskiner, hackelsemaskiner och dylikt och frågar: Är det meningen, att dessa maskiner skola falla under lagen, att inspektion skall finnas för dem och att skyddsåtgärder för an-

vändande af sådana maskiner skola föreskrifvas? Då man kommer med sådana antydningar, frånkänner man ju i själfva verket inspektionsmyndigheten allt sundt förnuft. Man måste väl ändå som en förutsättning för denna liksom för alla öfriga bestämmelser i denna lag utgå ifrån att de skola af myndigheterna tillämpas med förstånd. Det är ju klart, att maskiner, som icke äro af den speciella natur, att de innebära särskild fara, så att därigenom särskilda skyddsåtgärder behöfva träffas för dem, icke afses här, och det är då aldeles meningslöst att tro, att någon underinspektör skulle komma och föreskrifva skyddsåtgärder för sådana maskiner. Det är ju att framställa saken skeft. Här är det fråga om maskiner af den karaktär, att de äro jämbördiga med de maskiner, som användas inom industrien, och af den beskaffenhet, att de skulle, om nödiga skyddsåtgärder försumrades, medföra fara för olycksfall, och för sådana maskiner stipulerar lagen, att underinspektör skall få meddela föreskrift om, hvilka skyddsanordningar, som skola träffas.

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

Jag tror därför, att hvar och en, som vill se någorlunda lugnt och nyktert på denna bestämmelse, måste medgifva, att den icke är af den art, att den berättigar till den oro, som den väckt här bland landtmännen. Jag försäkrar herrarna, att om man inom industrien skullo misstro inspektionsmyndighetens sunda förnuft på samma sätt, som man här gjort från landtbrukarehåll, så skulle säkert ingen industriman heller vilja vara med om denna lag. Men industriens män äro icke rädda för den, ty de veta af erfarenhet, huru den kommer att verka, och på samma sätt kommer den äfven att verka i fråga om jordbruket.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till § 1.

Herr Andersson i Knäppinge: Med anledning af hvad jag hört i de anföranden, som senast hållits här, kan jag icke finna annat, än att det är nödvändigt, att äfven jag gör ett yrkande. Det har sagts, »att maskinella hjälpmedel» skulle omfatta *alla* i jordbruket använda maskiner, och det ha vi ju äfven fått bestyrkt från statsrådsbanken. Jag tror då, att herrarna alla skulle ena sig om, att åtminstone på det sättet gå oss jordbrukare till mötes, att det blefve fastslaget, att endast de maskinella hjälpmedel, som äro till för att tillgodogöra sig *mekanisk kraft*, skulle komma under denna inspektion. Det tillmötesgåendet mot jordbrukarna, de små jordbrukarna i synnerhet, tycker jag att man mycket väl kan begära.

Af många orsaker, herr talman, skall jag icke uppehålla diskussionen, utan endast be att få yrka den förändringen i sista punkten af § 1 i utskottets förslag, att efter »maskinella hjälpmedel» tilläggas orden »för tillvaratagande, utvecklande eller tillgodogörande af mekanisk kraft». Jag kan icke finna annat, än att där bör gå in endast sådana jordbruksmaskiner, som drifvas med ånga eller motorer och dylikt. Då skulle åtminstone slättermaskiner, hackelsemaskiner och andra sådana mindre maskiner vara undantagna, vid hvilka det enligt min öfvertygelse på detta sätt aldrig kan göras några effektiva skyddsanordningar; och ingen inspektör skall kunna

Ang. lag om komma och säga, att man därvidlag kan få några sådana skydds- arbetar- skydd. anordningar, som skulle bli mera till fördel, än hvad fallet varit med de hittillsvarande. Och jag vill understryka, hvad herr Persson i Stallerhult sagt, att vi jordbrukare äro så rädda om våra arbetare, att vi göra i det fallet allt hvad som göras kan för att skydda dem.

Jag ber sålunda, herr talman, att få framställa det yrkandet, att detta sista stycke i § 1 skall erhålla följande lydelse:

»Beträffande arbete inom jordbruket skall denna lag äga tillämpning allenast i hvad den åsyftar att förekomma olycksfall vid användande af maskinella hjälpmedel för tillvaratagande, utvecklande eller tillgodogörande af mekanisk kraft eller vid användande af sådana ångpannor, kokare eller andra kärl under tryck, som genom explosion kunna förorsaka olycksfall.»

I fråga om öfriga delar af paragrafen yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Indebetou: Herr talman, mina herrar! Jag vill ännu en gång betona, att jag icke önskar lagens fall, utan önskar, att den skall komma till stånd, men att dock undantag måste göras för hvad som rör jordbruket med hänsyn till de svårigheter för det samma, som här påpekats. Jag tänkte egentligen yrka återremiss för att få den delen af paragrafen, som stött landtmännen, ändrad i den riktning de önska. Men jag vill nu icke göra det yrkandet efter herr Anderssons i Knäppinge anförande, ty det kan ju hända, att det yrkande han däri gjorde möjligen kan ena landtmännen. Därför skall jag afstå från yrkandet på återremiss.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet friherre Adelswärd: Det förefaller, som om mitt yttrande nyss blifvit alldeles missförstådt. Jag betonade med anledning af hvad förut här blifvit yttradt, att inspektionen icke var hufvudsaken i denna lag. Man hade ju nämligen målat ut den saken så, att det här skulle behövas en oändlig mängd inspektörer och att detta skulle förorsaka oändligt stora kostnader. Ja, om man tänkte sig, att inspektionen verkligen skulle ökas på det sättet, att den skulle inspektera och granska hvarenda skördemaskin och slättermaskin o. s. v., då undrar jag icke på, att jordbrukarna draga sig för denna lag. Men det är ju ingalunda meningen. Lagen kan ju tillämpas och måste naturligtvis tillämpas i alla fall äfven utan en sådan inspektion, och enligt vanligt sundt förnuft kan den ju icke komma att i regel gälla andra än sådana maskiner — hvilket en talare också här påpekat — som motsvara dem, som användas inom industrien.

Jag hoppas, att det missförstånd, som jag nu sökt rätta, icke skall gifva kammaren anledning att motsätta sig denna synnerligen viktiga lag, hvilken ju för öfrigt, som vi veta, nyss är antagen af Första kammaren.

Herr Starbäck: Herr vice talman! Jag ber att endast få yttra några få ord. Det var endast min mening att varna kam-

maren för att gå med på yrkandet om återremiss, då, såsom herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nyss påpekade, lagen redan är antagen af Första kammaren. Hvad skulle utskottet under sådana förhållanden kunna göra, om Andra kammaren återremitterade lagen? Och låt oss äfven tänka på, både att det är så kort tid kvar för det utskott, som behandlat denna lag och ännu icke är fullständigt färdigt med sitt arbete och att i alla möjliga afseenden tiden är så begränsad. Det vore sålunda synnerligen olyckligt, om det här skulle bli återremiss. Detta äfven ur den synpunkten — hvilket dock icke spelar någon afgörande roll — att Andra kammaren skulle komma att fatta ett annat beslut än den Första.

Ang. lag om
arbetarskydd.
(Forts.)

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i denna fråga.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr vice talmannen gaf propositioner på 1:o) godkännande af utskottets förslag till förevarande paragraf, 2:o) afslag å samma förslag och 3:o) bifall till det af herr Andersson i Knäppinge under öfverläggningen framställda yrkandet; och fann herr vice talmannen den under 1:o) upptagna propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, hvarför herr vice talmannen för bestämmande af kontrapositionen ånyo upptog de öfriga yrkandena, af hvilka det under 2:o) omförmälda yrkandet nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jämväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, i anledning hvaraf först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående 1 § i förevarande förslag till lag om arbetarskydd antager yrkandet om afslag å lagförslaget i hvad rör nämnda paragraf, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det af herr Andersson i Knäppinge under öfverläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 143 ja mot 58 nej, hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöll följande af kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i första särskilda utskottets förevarande förslag till lag om arbetarskydd, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets förslag i hvad rör nämnda paragraf.

Hufvudvoteringen utföll med 154 ja mot 50 nej; och hade kammaren alltså godkänt paragrafen i den af utskottet föreslagna lydelsen.

2 §; öfverskriften till 1 och 2 §§; 3 §.

Godkändes.

Härefter föredrogs 4 §; och anförde därvid

Herr Lindley: Herr vice talman, mina herrar! Jag anser, att det förtjänar påpekas, att det i 4 § mom. b) finnes en bestämmelse, som enligt mitt och andras förmenande är litet sväfvande och som medför, att effektiviteten af denna bestämmelse kanhända i hög grad blir beroende af, huru herrar jurister tolka densamma. Det står där följande: »Hissar, kranar, hängbanor och andra därmed jämförliga transportanordningar skola underkastas besiktning och profning på sätt, som kan anses betryggande; och skall å dem finnas på lämpligt ställe» o. s. v. Jag menar, att det kan vara föremål för tvist, huru denna bestämmelse skall uttolkas. Det är nämligen så, att vid alla transporter i verkstäder finnas så kallade kättingsstroppar och slingor, som användas för att kasta om själva godset, som transporteras, och dessa äro utsatta för stor slitning och brytning. Det är nu fråga om, huruvida dessa kunna hänföras till »därmed jämförliga transportanordningar». Till »hissar, kranar, hängbanor och därmed jämförliga transportanordningar» kan man ju utan tvifvel hänföra traverser och block och dylika saker, men icke enligt min uppfattning de nämnda attiraljerna. Då det är känt inom yrkes- och fackkretsar, att det ojämförligt största antalet olycksfall i hissar och krananordningar beror på att dessa slingor och kättingsstroppar springa, undrar jag, om det är riktigt, att just detta undandrages denna lags bestämmelser. Det har visserligen sagts, att de äro inrymda i denna paragraf, men vare sig i kommittébetänkandet eller i utskottets utlåtande i denna punkt har jag kunnat finna något stöd för denna uppgift.

Jag har därför velat påpeka, att det skulle vara önskvärdt, om man kunde från auktoritativt håll få besked om, huruvida dessa slingor eller stroppar kunna inrymmas under denna paragraf eller icke.

Då jag emellertid icke tror mig kunna emot ett enigt utskott komma fram med något yrkande, vill jag blott säga, att det skulle i hög grad precisera paragrafens effektivitet, om man skulle säga: »Hissar, kranar, hängbanor och andra transportanordningar», och alltså taga bort orden »därmed jämförliga». Då skulle man få en bättre form för att kunna inrymma dessa anordningar, med hvilka arbetsföremålen lyftas. Jag tror dock icke, att det går för sig att emot ett enhälligt utskott komma med ett sådant yrkande, men jag

vill då, för att åtminstone i protokollet få något antecknad om denna sak, påpeka, att denna attiralj väl närmast får hänföras under begreppet *redskap*. De äro således icke *verktyg*, utan *redskap*. Vi ha nyss antagit § 3, där det heter, att »arbetsgivare är pliktig iakttaga allt, som i afseende å arbetslokaler, maskiner och *redskap* eller eljest med hänsyn till arbetets natur skäligen kan anses af nöden för att skydda hos honom sysselsatta arbetare mot olycksfall och ohälsa i arbetet». Man bör jämställa denna paragraf med § 7, som lyder sålunda: »Finnes för tillämpningen af 3 § i afseende å visst slag af sysselsättning eller användande af visst slag af maskin, *redskap* eller arbetslokal behof af närmare föreskrifter, ankommer på Konungen att utfärda sådana föreskrifter.» Jag menar, att om man får klassificera dessa attiraljer som *redskap*, så vill jag uttala den förhoppningen, att vederbörande måtte noga ha sin uppmärksamhet riktad på denna sak, och att den rätt, som tillkommer Konungen att lämna närmare föreskrifter, måtte gälla äfven här.

Jag ber att få till protokollet antecknad detta yttrande, men har ej något yrkande att framställa.

Ang. lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

Med herr Lindley förenade sig herr *Törnblom*.

Herr Söderberg i Stockholm: Jag ber att till den anmärkning, som den förre talaren framställde, få säga, att beträffande förevarande moment ingen tveksamhet kan behöfva råda hos arbetarna, huruvida de tillbehör, som han talade om, skola hänföras till hissar, kranar etc. Det är den nyheten, som tillkommit och icke funnits i föregående lag, att dessa föremål eller maskiner skola underkastas besiktning, och vi ha ansett inom utskottet, att därmed följer, att allt, som tillhör hissar, kranar etc., skall underkastas besiktning, och att sålunda arbetarna ha full rätt att fordra, att allt, som tillhör transportanordningar, skall undergå besiktning.

Herr Lindley: Jag kan ändå icke underlåta att säga, att jag tror, att min uppfattning är riktig i detta fall. Visserligen har herr Söderberg påpekat, att det tillkommit den bestämmelsen, att dessa maskiner skola genom märkning på lämpligt ställe angifvas, men som jag erinrat, utgöra dessa slingor och kettingsstroppar icke någon del af maskinerna, af hiss- eller krananordningarna. De äro *redskap*, som ena dagen befinna sig i den ena ändan af verkstaden och andra dagen i den andra, de släpas hit och dit och kunna således icke betraktas som någon del af maskinerna. Man kan godt uttolka paragrafen så, att dessa attiraljer bli undandragna paragrafens bestämmelser. Därför menar jag, att om man kunde få bort orden »därmed jämförliga» och få in »transportanordningar», så skulle paragrafen stärkas. Jag har emellertid icke vågat mig på något yrkande i den riktningen, utan har endast velat uttala min förhoppning om att frågan, huruvida dessa attiraljer skola hänföras till »*redskap*», må komma under ompröfning.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

Ang lag om
arbetar-
skydd.
(Forts.)

5—7 §§; öfverskriften till 3—7 §§; 8 §.

Godkändes.

Sedan 9 § härfpå föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr Hamilton, som yttrade: Under den stora brådskan nu mot slutet af riksdagen har det insmugit sig ett redaktionsfel i andra stycket af förevarande paragraf, i det att nämligen paragraftecknet där råkat komma före paragrafsiffran 15, då det rätteligen bort stå efter densamma. Rättelse i detta afseende torde böra ske, så att ifrågavarande stycke kommer att börja med orden: »I sådant arbete, som i 15 § säges» etc.

Vidare anfördes ej. Kammaren godkände paragrafen med den af herr Hamilton föreslagna rättelsen däri.

10—17 §§; öfverskriften till 8—17 §§; 18 §.

Godkändes.

19 § föredrogs härefter. Därvid yttrade

Herr Hamilton: Äfven här har det råkat bli ett tryckfel, som nu torde böra rättas. I andra stycket af förevarande paragraf står det nämligen: »Företer kvinnan» etc. i stället för: »Företer kvinna» etc. Slutbokstaften »n» i ordet »kvinna» bör alltså bortfalla.

Herr Persson i Norrköping: Jag har icke något yrkande att göra, men jag skulle vid behandlingen af denna paragraf, § 19, vilja framställa en vädjan till regeringen, att den, om möjligt, så snart det kan låta sig göra, söker ordna det så, att de fabriksarbeterskor, hvilka genom den skärpning, som i denna paragraf göres i fråga om barnaföderskor, nämligen att de under de sex första veckorna efter barnsörden skulle vara afstängda från arbete, äfven under den tiden måtte få åtnjuta något ekonomiskt understöd. Här föreligga förslag, gående på två linjer, nämligen dels ett förslag af herr Åkerman och dels ett förslag, som föreligger i ett annat sammanhang, men dessa båda förslag komma helt visst, äfven om de blifva realiserade, icke att blifva i allt tillfredsställande. Lagförslaget angående moderskapsförsäkringen har ju mycket kritiserats, men detta innebar dock med alla sina svagheter och bristfälligheter ett svar på en fråga, som står olöst för dessa kvinnor, dessa fabriksarbeterskor, nämligen den frågan: hvad skola vi lefva på under denna tid, som vi icke få arbeta i fabriken, under dessa sex veckor?

Jag har, som sagdt, intet yrkande att göra, men jag vill dock framställa en allvarlig vädjan till regeringen att snarast möjligt söka göra hvad den kan för att afhjälpa de svårigheter, som uppstå

för dessa fabriksarbeterskor genom den skärpning, som skett i denna lagparagraf.

*Ang. lag om
arbetar-
skydd.*
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Kammaren godkände paragrafen med den rättelse, som föreslagits af herr Hamilton.

20—22 §§; öfverskriften till 18—22 §§; 23—30 §§.

Godkändes.

Efter föredragning af 31 § anförde

Herr Hamilton: Äfven i denna paragraf har det insmugit sig ett fel. Här står nämligen i andra stycket taladt om »tillsyningsorgan»; på det att samma uttryck må användas här som på öfriga ställen i denna lag, när det är tal om denna sak, torde i stället böra här användas ordet »tillsynsorgan». I motiveringen till denna paragraf förekommer ett liknande fel, i det att där användes uttrycket »tillsyningsman» i stället för »tillsynsman».

Jag hemställer, att paragrafen måtte godkännas med den ändring, jag här ifrågasatt.

Vidare yttrades ej. Paragrafen med däri af herr Hamilton föreslagna rättelse godkändes.

32—41 §§; öfverskriften till 23—41 §§; 42—53 §§ med tillhörande öfverskrifter; återstående stadgarne; ingressen; rubriken;

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades vara besvarad genom kammarens i fråga om lagförslaget fattade beslut.

§ 9.

Härefter föredrogos hvart för sig:

Jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 69, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande åt staden Jönköping af vattenrätt i Röksjön; och

nr 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af mom. 2 i gällande allmänna villkor och bestämmelser för den af staten utöfvade egnahemslånerörelsen; samt

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning af herr B. Erikssons i Grängesberg motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åläggande för offentlig myndighet att vid rättegång om bättre rätt till skogsprodukter offentligen försälja det omtvistade virket.

Kammaren biföll hvad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

Härpå åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,10 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdadt anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidein

Per Cronvall.
